

รายงานการประเมินผลสัมฤทธิ์โครงการ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ภูพาน
ศูนย์ศึกษา
การพัฒนา

ภูพาน

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการ
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)

คำนำ

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานพระราชดำริให้มีการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริเพื่อเป็น “**ต้นแบบของความสำเร็จ**” ให้แก่เกษตรกรและผู้สนใจทั่วไปได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ โดยทรงจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริรวม 6 แห่งกระจายอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ เพื่อเป็นตัวแทนของแต่ละภูมิภาค ซึ่งศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร ได้ดำเนินงานสนองพระราชดำริมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2525 โดยมีคณะกรรมการบริหารโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้องค์กรในการกำกับ ดูแลให้การดำเนินงานเป็นไปตามพระราชดำริอย่างถูกต้องเหมาะสม มีการใช้แผนแม่บทศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นกรอบทิศทางในการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริทั้ง 6 แห่ง

การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ระหว่างปีงบประมาณ 2560-2565 ได้ใช้แผนแม่บทศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ช่วงปี 2560-2565 เป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงาน สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงานกปร.) จึงได้ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานสนองพระราชดำริ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางพัฒนาในระยะต่อไป

สำนักงาน กปร. ได้รับความร่วมมืออย่างดียิ่งจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทำให้การประเมินผลสัมฤทธิ์โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ จึงขอขอบคุณทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง อาทิ เจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาฯ ที่ได้ร่วมให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ด้วยดี สำนักงาน กปร. หวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานฉบับนี้ จะเป็นประโยชน์กับผู้ที่เกี่ยวข้องในทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เพื่อประโยชน์สำหรับเป็นแนวทางในการกำหนดนโยบาย การจัดสรรทรัพยากร และการพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ต่อไป

สำนักงาน กปร.

กันยายน 2566

บทสรุปผู้บริหาร

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริจัดตั้งขึ้นเพื่อสนองพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร โดยเป็น “ต้นแบบของความสำเร็จ” ให้แก่เกษตรกรและผู้สนใจทั่วไปได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ ซึ่งกระจายอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศรวม 6 แห่ง โดยมีพระราชดำริให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอนมสาร จันทบุรี เป็นแห่งแรก เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2522 และต่อมาได้มีการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั่วทุกภูมิภาคอีก 5 แห่ง ตามลำดับ โดยศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร จัดตั้งเมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2525

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ดำเนินการ โดยมีคณะกรรมการบริหารโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งมีองคมนตรีเป็นประธาน มีเลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และหัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ และมีรองเลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นกรรมการและเลขานุการ มีแผนแม่บทศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง แผนแม่บทศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปี พ.ศ. 2560-2565 ประกอบด้วย 3 มิติ คือ 1) ด้านการศึกษา ทดลอง วิจัย และพัฒนา 2) ด้านการขยายผลการพัฒนาและถ่ายทอดความรู้ 3) ด้านการบริหารจัดการองค์กร

สำนักงาน กปร. ได้มอบหมายให้ กองติดตามประเมินผล (กตผ.) ดำเนินการประเมินผลสัมฤทธิ์โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 6 แห่ง เพื่อทราบถึงผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานสนองพระราชดำริ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางพัฒนาการดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์ของแผนแม่บทศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปี พ.ศ. 2560-2565 สำหรับการประเมินผลสัมฤทธิ์โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนา ภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำรินี้ เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลสัมฤทธิ์โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 6 แห่ง ดังกล่าวในข้างต้น

สำหรับศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ได้ดำเนินงานสนองพระราชดำริ ด้วยหลักการดำเนินงานในการเป็นตัวอย่างแห่งความสำเร็จในเรื่อง **“สร้างน้ำเพิ่มป่า พัฒนาชีวิตที่พอเพียง”** โดยมีภารกิจหลัก คือ การพัฒนาระบบชลประทาน พัฒนาระบบการปลูกพืชเศรษฐกิจ การศึกษาระบบนิเวศวิทยาของป่า การปรับปรุงบำรุงดิน พัฒนาและส่งเสริมด้านปศุสัตว์และด้านการประมง รับผิดชอบพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาฯ จำนวน 22 หมู่บ้าน 5,107 ครัวเรือน มีประชากรรวม 15,900 คน

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ดำเนินงานสนองพระราชดำริมาเป็นเวลากว่า 3 ทศวรรษ ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านพัฒนาอาชีพเกษตรกรที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็น “ต้นแบบการพัฒนาของภาค” และสามารถขยายผลการพัฒนาสู่ราษฎรในพื้นที่เป้าหมาย ทำให้ราษฎรมีอาชีพที่มั่นคง มีรายได้ ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้ดำเนินงานสอดคล้องตามแผนแม่บทของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปี 2560 - 2565 ประกอบด้วย

- **การศึกษา ทดลอง และวิจัย** ในระหว่างปีงบประมาณ 2560 - 2565 ได้รับงบประมาณจาก กปร. เพื่อดำเนินการศึกษา วิจัย จำนวน 15 เรื่อง ทั้งนี้ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มีงานศึกษา ทดลอง วิจัย ที่ดำเนินการระหว่างปี 2522 - 2562 จำนวน 325 เรื่อง มีผลสำเร็จจากการศึกษา ทดลอง วิจัย ที่มีความโดดเด่นซึ่งนำมาจัดทำเป็นหลักสูตรการฝึกอบรมได้ 26 หลักสูตร

- **ผู้เข้าเยี่ยมชมและศึกษาดูงาน** ในระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 - 2565 มีผู้เข้าเยี่ยมชมและศึกษาดูงานศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จำนวน 355,528 คน ส่วนใหญ่เป็นนักเรียน/นักศึกษา ข้าราชการ/พนักงานรัฐวิสาหกิจ ประชาชนทั่วไป เกษตรกร/กลุ่มอาสา ชาวต่างประเทศ ตามลำดับ

- **เข้ารับการอบรม และหลักสูตรการอบรม** ในระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 - 2565 มีผู้เข้ารับการอบรมของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ รวมทั้งสิ้น 25,782 คน

- **ศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริ** มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตัวอย่างความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการที่เกษตรกรนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติในพื้นที่ของตนเอง จนประสบผลสำเร็จและมีความพร้อมที่จะให้ผู้ที่สนใจได้เข้าไปศึกษา เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริได้ โดยในปี 2565 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ มีศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริ ทั้งสิ้น 33 แห่ง

- **การบริหารองค์กร** ในระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 - 2565 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ มีงบประมาณดำเนินการ ประกอบด้วย งบประมาณ กปร. และงบประมาณปกติของหน่วยงานที่รับผิดชอบหลักคือ กรมชลประทาน รวมทั้งสิ้น จำนวน 864,950,517 บาท โดยแบ่งเป็นงบประมาณ กปร. จำนวน 433,481,673 บาท งบประมาณปกติของกรมชลประทาน จำนวน 431,180,024 บาท และงบประมาณจากแหล่งอื่น ๆ จำนวน 288,820 บาท

สำหรับการประเมินผลสัมฤทธิ์โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 2 ลักษณะ ได้แก่ การศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารเพื่อให้ได้ข้อมูลผลการดำเนินงานที่ผ่านมา เป็นข้อมูลพื้นฐานในการประเมินผลการศึกษาโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลจากประชาชนผู้รับประโยชน์ในพื้นที่ดำเนินงานและพื้นที่ให้บริการของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำรายงาน โดยนำข้อมูลมาแปลความหมายเพื่ออธิบายผลรวมถึงการใช้ข้อมูลทุกมิติที่เกี่ยวข้อง ด้วยการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) ได้แก่ แผนที่ ภาพถ่าย และรายงานผลการดำเนินงานโครงการฯ ที่ผ่านมาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการประเมินผลโครงการฯ และการศึกษาภาคสนาม (Field Work Study) ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมเก็บข้อมูลตามสภาพความเป็นจริง โดยใช้แบบสอบถามในการสอบถามประชาชนกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับประโยชน์จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ เพื่อทราบถึงการได้รับประโยชน์และผลกระทบจากโครงการฯ โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในการตอบแบบสอบถาม จำนวน 100 ตัวอย่าง และนำมาประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ ได้นำค่าสถิติจากการแปลผลข้อมูลมานำเสนอในรูปแบบของตารางข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) รวมทั้งนำข้อมูลมาแปลความหมายให้เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์

เชิงตรรกะ โดยอธิบายและพรรณนาประกอบกับข้อมูลหัตถ์ภูมิและข้อมูลเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

(1) สรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ดำเนินการสนองพระราชดำริ โดยใช้แผนแม่บทศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นกรอบแนวทางการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องในแต่ละปี ตามยุทธศาสตร์ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการศึกษา ทดลอง วิจัย และพัฒนา 2) ด้านการขยายผลการพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้ และ 3) ด้านการบริหารจัดการองค์กร มีผลการดำเนินงานอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ นอกจากนี้ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ได้ดำเนินงานตามแนวทางและวัตถุประสงค์ของศูนย์ศึกษา โดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญในการเป็นศูนย์กลางการถ่ายทอดองค์ความรู้การพัฒนาตามแนวพระราชดำริ เป็นแหล่งผสมผสานวิชาการและการปฏิบัติ เป็นแหล่งความรู้ของประชาชนในพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ และขยายผลองค์ความรู้ รวมถึงเป็นสถานที่ถ่ายทอดวิชาการและการนำเทคโนโลยีในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่เหมาะสมตามภูมิสังคมให้แก่เกษตรกร และประชาชนที่สนใจ เพื่อเป็นการสร้างอาชีพ และเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทั้งนี้ เห็นได้จากจำนวนผู้เข้าเยี่ยมชมและศึกษาดูงาน จำนวน 355,528 คน และผู้เข้ารับการอบรม จำนวนทั้งสิ้น 25,782 คน สามารถเป็นรูปแบบตัวอย่างการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จให้ราษฎรนำไปปฏิบัติในพื้นที่ของตนเองได้ การขยายผลความรู้โดยการนำผลสำเร็จจากการศึกษา ทดลอง วิจัย และพัฒนา ไปถ่ายทอดสู่เกษตรกรในพื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ฯ จำนวน 22 หมู่บ้าน 5,107 ครัวเรือน มีศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริ เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตัวอย่างความสำเร็จ ทั้งสิ้น 33 แห่ง โดยศูนย์เรียนรู้เหล่านี้ เป็นเสมือนเครือข่ายในการส่งเสริมและขยายผลของศูนย์ศึกษาการพัฒนา ภูพานฯ ที่เป็นแหล่งเรียนรู้ ศึกษาดูงาน ตัวอย่างแห่งความสำเร็จ ให้เกษตรกร ประชาชน และผู้สนใจพื้นที่อื่น ๆ ได้อย่างกว้างขวาง ทั้งถึง อย่างยั่งยืนต่อไปได้

(2) สรุปผลการศึกษาจากแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป

ประชาชนกลุ่มตัวอย่างผู้รับประโยชน์จากโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 55 ปี มีสมาชิกในครัวเรือนที่อาศัยอยู่ด้วยกันในปัจจุบันเฉลี่ย 4 คน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เฉลี่ย 35 ปี ส่วนใหญ่มีการศึกษาสูงสุด ในระดับประถมศึกษา รองลงมา ระดับมัธยมศึกษา ตามลำดับ

ในส่วนของอาชีพหลัก ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำการเกษตร ในส่วนของอาชีพรองประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ รองลงมา ประกอบอาชีพทำการเกษตร โดยสถานะบ้านพักอาศัย ส่วนใหญ่อาศัยอยู่บ้านพักของตนเองหรือของสมาชิกในครอบครัว สำหรับสถานะที่ดินทำกิน ส่วนใหญ่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง เฉลี่ยจำนวน 11.75 ไร่ รองลงมา เป็นที่ดินทำกินประเภทเช่าผู้อื่น เฉลี่ยจำนวน 7.45 ไร่

ด้านการเป็นสมาชิกกลุ่ม ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่ม ในส่วนของผู้เป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพ ได้แก่ กลุ่มนาแปลงใหญ่ กลุ่มชาวบ่อ และกลุ่มราชการ นอกจากนี้ เป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน รองลงมา เป็นสมาชิกกลุ่มฌาปนกิจ สำหรับการมีตำแหน่งในชุมชน ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งในชุมชน โดยตำแหน่งในชุมชน ส่วนใหญ่

เป็นตำแหน่งอื่น ๆ ได้แก่ กรรมการกลุ่มกลุ่มสตรี กรรมการหมู่บ้าน กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน รองลงมา เป็นหัวหน้ากลุ่มผู้ใช้น้ำ ในส่วนของรายได้และรายจ่ายในรอบปีที่ผ่านมา มีรายได้รวมเฉลี่ย 116,465.91 บาทต่อปี โดยมีรายได้รวมสูงสุด 300,000 บาทต่อปี และมีรายได้รวมต่ำสุด 5,000 บาทต่อปี ในส่วนของรายจ่ายรวมเฉลี่ย 89,073.17 บาทต่อปี โดยมีรายจ่ายรวมสูงสุด 270,000 บาทต่อปี และมีรายจ่ายรวมต่ำสุด 3,000 บาทต่อปี ทั้งนี้ รายได้รวมหลังหักรายจ่ายของครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมา มีรายได้รวมเฉลี่ยคือ 27,392.74 บาทต่อปี โดยมีรายได้รวมเฉลี่ยหลังหักรายจ่ายต่ำสุด 2,000 บาทต่อปี และมีรายได้รวมเฉลี่ยหลังหักรายจ่ายสูงสุด 30,000 บาทต่อปี

(3) การรับรู้และใช้บริการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เคยติดต่อหรือรับบริการจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ มาแล้ว โดยได้รับบริการในด้านการอบรม ได้รับบริการในด้านการรับปัจจัยการผลิต ได้รับบริการในด้านการเป็นเครือข่ายขยายผลของศูนย์ศึกษาฯ ตามลำดับ ซึ่งมีรูปแบบการติดต่อสื่อสารกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ผ่านทางเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาฯ ติดต่อทางสื่อออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ ไลน์ หรือสื่อออนไลน์ ตามลำดับ โดยส่วนมากมีที่อยู่อาศัยห่างจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ มากกว่า 10 กิโลเมตร แต่น้อยกว่า 30 กิโลเมตร

(4) ประโยชน์ที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

การศึกษาความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ มีการให้บริการและการอำนวยความสะดวกในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยประชาชนเห็นว่าเจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ มีการถ่ายทอดความรู้แนวพระราชดำริ อำนาจความสะดวก และให้บริการได้อย่างเหมาะสม ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ เป็นสถานที่ที่มีการจัดแสดงกิจกรรมเกี่ยวกับองค์ความรู้ตามแนวพระราชดำริและมีการให้บริการที่หลากหลาย ครบวงจร และสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกของศูนย์ศึกษา การพัฒนาภูพานฯ มีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์ในการเข้าใช้บริการตามลำดับ

ความคิดเห็นในด้านการได้รับความรู้และการนำไปใช้ประโยชน์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยประชาชนเห็นว่า ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ เป็นสถานที่แสดง สาธิต ตัวอย่างความสำเร็จตามแนวพระราชดำริได้เหมาะสมและครบถ้วน การได้รับความรู้แนวพระราชดำรินี้ในด้านต่าง ๆ จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ เป็นประโยชน์สอดคล้องกับความต้องการ และมีการนำความรู้ที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพหรือในการดำรงชีวิต ตามลำดับ ส่วนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยลำดับแรกประชาชนเห็นว่า ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ มีส่วนช่วยทำให้สภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ความรู้ที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ สามารถนำไปใช้ประโยชน์และสร้างรายได้จากการประกอบอาชีพของตนเองหรือครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น และศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ได้มีส่วนช่วยทำให้คนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ไปในทางที่ดีขึ้นตามลำดับ

สำหรับความพึงพอใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยลำดับแรก ประชาชนมีความพึงพอใจการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ในการเป็นสถานที่เรียนรู้เกี่ยวกับแนวพระราชดำริในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ มากที่สุด ประชาชนมีความพึงพอใจในการได้เข้ามาเรียนรู้แนวพระราชดำริในด้านต่าง ๆ จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ และประชาชนมีความพึงพอใจในการได้เข้ามาใช้บริการหรือได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ตามลำดับ

ข้อเสนอแนะ

(1) ข้อเสนอแนะของประชาชน

จากการสำรวจข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม มีข้อเสนอแนะว่า ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ควรเข้าเยี่ยมบ่อย ๆ ควรมีการจัดการอบรม ให้สนับสนุนเกษตรกร และติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ในส่วนของสมาชิกกลุ่มแปลงใหญ่ ต้องการอบรมการเกษตรเพื่อสร้างรายได้หลังการทำนา เนื่องจากมีปัญหา รายจ่ายมากกว่ารายได้ จึงต้องการให้มีการช่วยเหลือ สนับสนุนปัจจัยการผลิต ได้แก่ พันธุ์สัตว์เลี้ยงต่าง ๆ อาทิ สุกร ปลาน้ำจืด และปลาพันธุ์ต่าง ๆ พันธุ์ไม้ มะม่วง ลิ้นจี่พันธุ์ นพ.1 และเห็ด โดยเห็นว่า การแจกจ่ายต้นไม้ และปัจจัยการผลิต ควรแจกให้มีความหลากหลายและทั่วถึง ไม่กระจุกเฉพาะกลุ่ม อีกทั้งมีความเห็นด้วยในเรื่องการเจาะน้ำบาดาลและแท่งค้ำน้ำเพื่อการใช้งานอย่างพอเพียงในหน้าแล้ง สำหรับในเรื่องเวลานัดหมาย มีข้อเสนอแนะให้ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ควรระบุเวลาที่แน่นอน และควรมีการสำรวจปัญหาและอาชีพให้ครอบคลุมถึงผู้ย้ายเข้ามาใหม่ในพื้นที่ เพื่อประโยชน์ในการเข้าร่วมและเข้าถึงกลุ่มต่าง ๆ ของประชาชน นอกจากนี้ ยังช่วยให้รับทราบข้อมูลรวมถึงปัญหาของแต่ละหมู่บ้านหรือครัวเรือน เพื่อประโยชน์ในการแก้ปัญหาได้ถูกต้องตรงกับปัญหาที่เกิดขึ้น

(2) ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

ในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

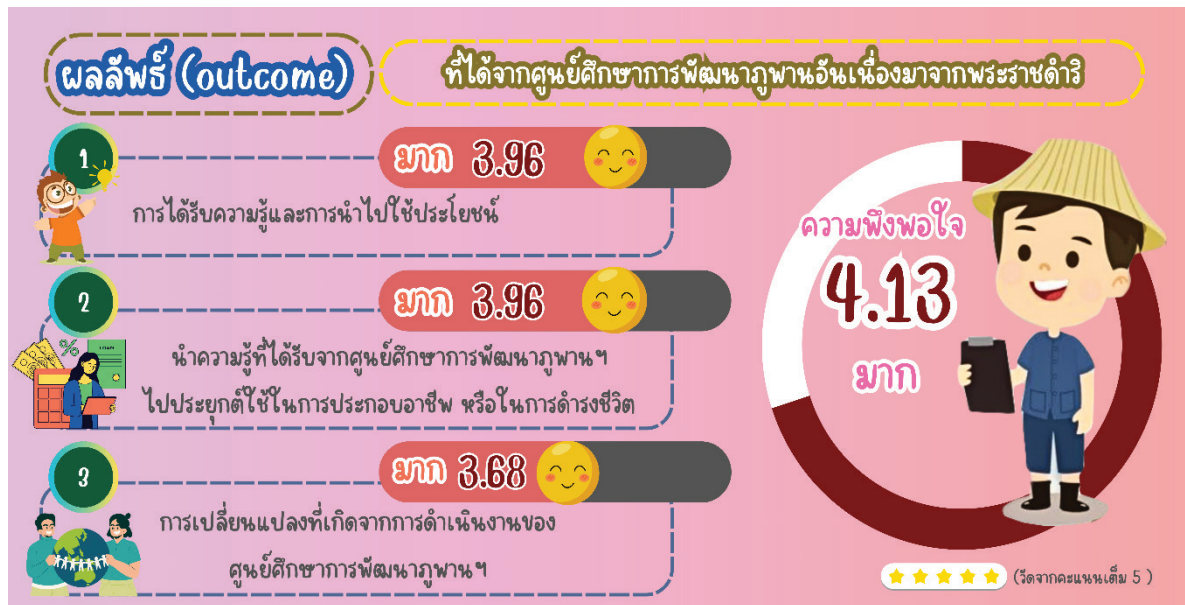
(2.1) ควรสนับสนุนในการจัดอบรมให้ความรู้/พัฒนาอาชีพที่หลากหลายเพื่อสร้างอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ให้เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง

(2.2) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต ควรมีระบบแบบแผนที่ชัดเจน เพื่อให้การแจกจ่ายมีคุณภาพ มีความหลากหลายและทั่วถึง สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

(2.3) แผนการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในระยะต่อไป ควรเพิ่มแนวทางช่วยเหลือราษฎร โดยมุ่งเน้นด้านคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จึงควรสำรวจข้อมูลเพื่อรับทราบปัญหาของประชาชนให้ครอบคลุมทั่วถึงทั้งในหมู่บ้าน/ครัวเรือน เพื่อเป็นเครื่องมือในการกำหนดแนวทางพัฒนา/ส่งเสริมอาชีพ ให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยมีแผนการตลาดรองรับ

(2.4) ควรติดตามผลการดำเนินงานของโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์ฯ อย่างต่อเนื่อง

(2.5) การจัดทำรายงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ควรนำเสนอตามกรอบแนวทางการดำเนินงานของยุทธศาสตร์ 3 ด้าน คือ 1) ด้านการศึกษา ทดลอง วิจัย และพัฒนา 2) ด้านการขยายผลการพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้ และ 3) ด้านการบริหารจัดการองค์กร ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมข้อมูลและนำเสนอผลการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันกับศูนย์ศึกษาฯ อื่น ๆ ต่อไป

ผลลัพธ์ที่ได้จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	ก
บทสรุปผู้บริหาร	ข-ช
สารบัญ	
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการประเมินผล	2
1.3 วิธีการและขั้นตอนการประเมินผล	2
1.4 ขอบเขตและระยะเวลาของการประเมินผล	2
1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ	2
1.6 กรอบแนวคิดในการประเมิน	3
บทที่ 2 พระราชดำริและการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร	
2.1 พระราชดำริ	4
(1) พระราชดำริภาพรวมศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	4
(2) พระราชดำริศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	7
2.2 การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ	7
(1) แนวทางและผลการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ในภาพรวม	7
(2) ผลการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนฯ ในช่วงแผนแม่บทศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปี พ.ศ. 2560 – 2565	11
(2.1) การศึกษา ทดลอง วิจัย และพัฒนา	11
(2.2) ผู้เข้าเยี่ยมชมและศึกษาดูงาน	12
(2.3) ผู้เข้ารับการอบรมและหลักสูตรการอบรม	13
(2.4) ศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริ	14
(2.5) การบริหารองค์กร	16
(3) สรุปผลการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 - 2565	17
บทที่ 3 ผลการประเมิน	
3.1 วิธีการและขอบเขตการประเมิน	32
(1) ขอบเขตของการประเมิน	32
(2) การเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้	32
(3) การประมวลผล	32

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3.2 ผลการประเมิน	33
(1) ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม	33
(2) การรับรู้และใช้บริการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ	38
(3) ประโยชน์ที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ	42
บทที่ 4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	
4.1 สรุปผลการศึกษา	50
(1) ข้อมูลทั่วไป	50
(2) การรับรู้และใช้บริการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ	52
(3) ประโยชน์ที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ	52
4.2 ข้อเสนอแนะ	53
(1) ข้อเสนอแนะของประชาชน	53
(2) ข้อเสนอแนะจากการศึกษา	54
บรรณานุกรม	
ภาคผนวก	
- แบบสอบถามประชาชนผู้ได้รับประโยชน์จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ	
คณะผู้จัดทำ	

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริจัดตั้งขึ้นเพื่อสนองพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร โดยเป็น “ต้นแบบของความสำเร็จ” ให้แก่เกษตรกรและผู้สนใจทั่วไปได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ ซึ่งกระจายอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ รวม 6 แห่ง

โดยมีพระราชดำริให้จัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอนวมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นแห่งแรก เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2522 และต่อมาได้มีการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั่วทุกภูมิภาคอีก 5 แห่ง ตามลำดับ ได้แก่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทอองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2524 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอท่าใหม่ จังหวัดจันทบุรี เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2524 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2525 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2525 และศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2526

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ได้ดำเนินการ โดยมีคณะกรรมการบริหารโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งมีองคมนตรีเป็นประธาน มีเลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและหัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ และมีรองเลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นเลขานุการ ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย กำกับ ดูแล โดยมีแผนแม่บทศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปี พ.ศ. 2560-2565 ใน 3 ยุทธศาสตร์ คือ 1) ด้านการศึกษา ทดลอง วิจัย และพัฒนา 2) ด้านการขยายผลการพัฒนาและถ่ายทอดความรู้ 3) ด้านการบริหารจัดการองค์กร

สำนักงาน กปร. ได้มอบหมายให้ กองติดตามประเมินผล ดำเนินการประเมินผลสัมฤทธิ์โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 6 แห่ง เพื่อทราบถึงผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานสนองพระราชดำริ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางพัฒนาการดำเนินงานในระยะต่อไป

สำหรับการประเมินผลสัมฤทธิ์โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลสัมฤทธิ์โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 6 แห่ง ดังที่กล่าวในข้างต้น

1.2 วัตถุประสงค์ของการประเมินผล

- (1) เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลและประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ดำเนินการตามแผนแม่บทศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปี พ.ศ. 2560-2565
- (2) เพื่อศึกษาถึงผลสัมฤทธิ์ ปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
- (3) เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริในระยะต่อไป

1.3 วิธีการและขั้นตอนการประเมินผล

การประเมินผลสัมฤทธิ์ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในช่วงปี พ.ศ. 2560-2565 มีการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 3 ลักษณะ ดังนี้

- (1) การศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารเพื่อให้ได้ข้อมูลผลการดำเนินงานที่ผ่านมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการประเมินผล
- (2) การศึกษา โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลจากประชาชนผู้รับประโยชน์ในพื้นที่ดำเนินงาน และพื้นที่ให้บริการของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
- (3) การวิเคราะห์ข้อมูลและจัดทำรายงาน โดยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการประมวลผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ ได้ค่าสถิติจากการแปลผลข้อมูลมานำเสนอในรูปแบบของข้อมูลเชิงปริมาณและนำข้อมูลมาแปลความหมายเพื่ออธิบายผล รวมถึงการใช้ข้อมูลทฤษฎีที่เกี่ยวข้องด้วย จากนั้นนำผลการศึกษাজัดทำเป็นรายงานเสนอผู้บริหาร สำนักงาน กปร. และคณะทำงานที่เกี่ยวข้องก่อนดำเนินการพิมพ์เป็นเอกสารเผยแพร่ต่อไป

1.4 ขอบเขตและระยะเวลาของการประเมินผล

กรอบระยะเวลาในการประเมินผลนั้น ประเมินผลการดำเนินงานตามแผนแม่บทศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปี พ.ศ. 2560-2565 ที่ดำเนินงานในปีงบประมาณ พ.ศ. 2560-2564 และผลการดำเนินงานบางส่วนในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

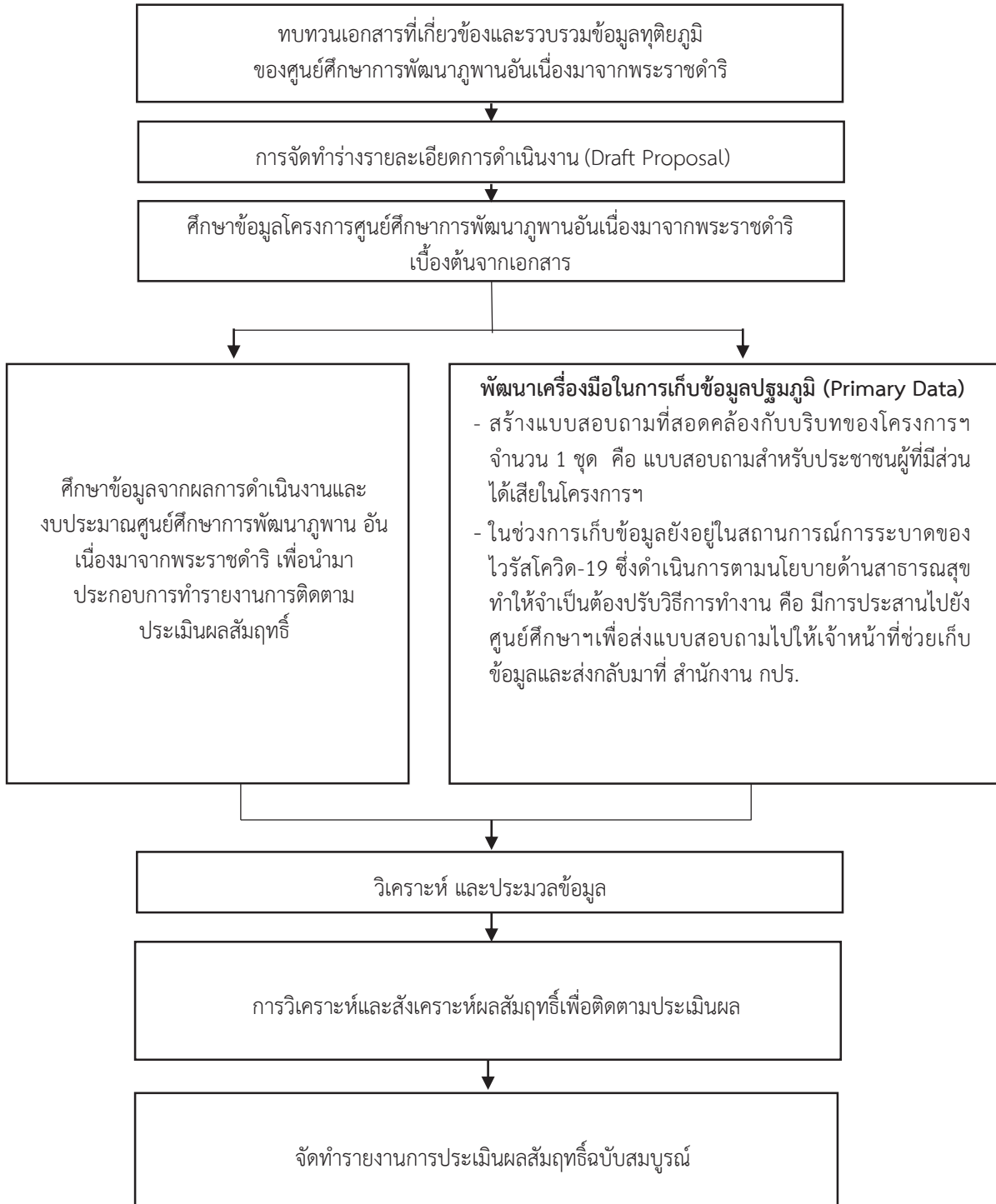
1.5 ประโยชน์ที่ได้รับ

- (1) มีข้อมูล ผลการดำเนินงาน ผลสัมฤทธิ์ ปัญหาและอุปสรรค ในการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ดำเนินการตามแผนแม่บทศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปี พ.ศ. 2560-2565
- (2) สามารถนำแนวทางพัฒนาการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริไปพัฒนาการดำเนินงานในระยะต่อไป
- (3) สามารถเผยแพร่ผลการดำเนินงานและผลสำเร็จของการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริให้กับผู้ที่สนใจ

1.6 กรอบแนวคิดในการประเมิน

กรอบการประเมินผลสัมฤทธิ์ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

บทที่ 2

พระราชดำริและการดำเนินงาน

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

จังหวัดสกลนคร

2.1 พระราชดำริ

(1) พระราชดำริภาพรวมศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริตั้งขึ้นเพื่อสนองพระราชดำริ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จำนวน 6 แห่ง ตั้งอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ เพื่อเป็นตัวแทนตามภูมิสังคมที่ทำหน้าที่เสมือน “พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต” ที่รวบรวมความรู้ในการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง วิจัย วิธีการแก้ปัญหาด้านเกษตรกรรมที่ครอบคลุมปัญหาเรื่องน้ำ ดิน ป่าไม้ และการพัฒนาด้านอาชีพ ดังพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ดังนี้

“...เป็นการสาธิตการพัฒนาเบ็ดเสร็จ หมายถึงว่า ทุกสิ่งทุกอย่างทุกด้านของประชาชนที่จะหาเลี้ยงชีพ ในท้องที่จะทำอย่างไร และได้เห็นวิทยาการแผนใหม่ ที่จะสามารถหาวิธีที่จะทำมาหากินให้มีประสิทธิภาพ...”

“...ด้านหนึ่งก็เป็นจุดประสงค์ของศูนย์ศึกษาฯ ก็เป็นสถานที่สำหรับค้นคว้าวิจัยในท้องที่ เพราะว่าแต่ละท้องที่ สภาพฝนฟ้าอากาศ และประชาชนในท้องที่ต่าง ๆ กัน ก็มีลักษณะแตกต่างกันมากเหมือนกัน...”

“...กรม กองต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประชาชนทุกด้าน ได้สามารถเปลี่ยนความคิดเห็นปรองดองกัน ประสานงานกัน ตามธรรมดาแต่ละฝ่ายต้องมีศูนย์ที่รวบรวมกำลังทั้งหมดของเจ้าหน้าที่ทุกกรม กอง ทั้งในด้านการเกษตรหรือด้านสังคม ทั้งในด้านทางาน การส่งเสริมการศึกษามาอยู่ด้วยกัน ก็หมายความว่า ประชาชน ซึ่งจะต้องใช้วิชาการทั้งหลายก็สามารถที่จะมาดู ส่วนเจ้าหน้าที่จะให้ความอนุเคราะห์แก่ประชาชน ก็มาอยู่พร้อมกัน ในที่เดียวกันเหมือนกัน ซึ่งเป็นสองด้านก็หมายถึงว่าที่สำคัญปลายทาง คือ ประชาชน จะได้รับ ประโยชน์และต้นทุนของผู้เป็นเจ้าของที่ให้ประโยชน์...”

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงมุ่งหวังให้ศูนย์ศึกษา การพัฒนาฯ เป็น “ต้นแบบของความสำเร็จ” ให้แก่เกษตรกรและผู้สนใจทั่วไปได้มีความรู้ และช่วยเหลือตนเอง ได้อย่างยั่งยืน ดังพระราชดำรัสที่ได้พระราชทาน เมื่อวันที่ 27 กุมภาพันธ์ 2530 ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนา ห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่ ความตอนหนึ่งว่า

“...ศูนย์ศึกษาการพัฒนา จุดประสงค์ของศูนย์ศึกษาการพัฒนานี้ ที่เคยบรรยายสรุปมาแล้วต่างก็ทราบดี ก็ได้บรรยายสรุปอีกทีว่า ศูนย์ศึกษาการพัฒนามีหลายแห่ง แต่ละแห่งมีจุดประสงค์ที่จะพัฒนาในท้องที่เพื่อประโยชน์ หลายด้าน โดยเฉพาะในการประสานหน่วยราชการทุกหน่วยที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาให้ได้ทำงานร่วมกัน และใครมีความรู้ด้านไหน สนใจด้านไหน ใครจะค้นคว้าในด้านไหน จะเป็นทางราชการหรือเอกชนก็สามารถทำ ได้ การที่ท่านทั้งหลายมาดูก็เท่ากับได้รับความรู้ และเห็นวิธีการพัฒนา...”

ดังนั้นศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จึงมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- เป็นสถานที่สำหรับการศึกษาค้นคว้า ทดลอง วิจัย เพื่อแสวงหาแนวทางและวิธีการพัฒนา ด้านต่าง ๆ ให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน ทำหน้าที่เสมือน “ต้นแบบ” ของความสำเร็จ ที่จะเป็นแนวทางและตัวอย่างของผลสำเร็จให้แก่พื้นที่อื่น ๆ ต่อไป
- แลกเปลี่ยนสื่อสารระหว่างนักวิชาการ นักปฏิบัติและประชาชน ในการศึกษา ค้นคว้า ทดลอง วิจัยต่าง ๆ ที่ได้รับผลสำเร็จแล้ว ศูนย์ศึกษาฯ จะเป็นแหล่งผสมผสานทางวิชาการและการปฏิบัติ เพื่อนำความรู้สู่ราษฎรรวมทั้งเป็นแหล่งศึกษาทดลองของเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานและเป็นแหล่ง แลกเปลี่ยน ถ่ายทอดประสบการณ์ และแนวทางแก้ไขปัญหาระหว่าง 3 กลุ่ม คือ นักวิชาการ เจ้าหน้าที่ซึ่งทำหน้าที่พัฒนาส่งเสริมและราษฎร
- การพัฒนาแบบผสมผสาน ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ แต่ละแห่งจะเป็นแบบจำลองและตัวอย่าง ของการพัฒนาในพื้นที่ลักษณะหนึ่ง ซึ่งสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่โดยพยายามใช้ความรู้ ให้มากที่สุดที่สุด แต่ละสาขาจะเป็นประโยชน์เกื้อหนุนกับการพัฒนาสาขาอื่น ๆ เป็นการ ผสมผสานกันทั้งด้านความรู้ การดำเนินงาน และการบริหารอย่างเป็นระบบ
- การประสานงานระหว่างส่วนราชการ เป็นการประสานงาน ประสานแผน และการจัดการระหว่าง กรม กอง และส่วนราชการ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด
- เป็นศูนย์บริการแบบเบ็ดเสร็จ (One Stop Service) เป็นศูนย์รวมของการศึกษา ทดลอง และสาธิต ที่ได้รับผลสำเร็จ ทั้งด้านการเกษตร แหล่งน้ำ ปศุสัตว์ ประมง ตลอดจนการพัฒนาด้านสังคม ศิลปชีพ ในลักษณะของ “พิพิธภัณฑ์ธรรมชาติที่มีชีวิต” เพื่อให้ผู้สนใจได้เข้าไปศึกษาดูงานได้อย่างสะดวก รวดเร็ว อันนำไปสู่ประสิทธิภาพในการพัฒนาอย่างสมบูรณ์สูงสุด

ทั้งนี้ ได้ทรงจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขานินซอนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอนมสารคาม จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นแห่งแรก (เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม 2522) และต่อมาได้มีการจัดตั้งศูนย์ศึกษาการพัฒนา อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั่วทุกภูมิภาคอีก 5 แห่ง ตามลำดับ ได้แก่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิภพทอง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเมือง จังหวัดนราธิวาส (เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2524) ศูนย์ศึกษาการพัฒนา อ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอบางใหม่ จังหวัดจันทบุรี (เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2524) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร (เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2525) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ (เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2525) และศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจาก พระราชดำริ อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี (เมื่อวันที่ 5 เมษายน 2526)

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริแต่ละแห่งล้วนมีลักษณะปัญหา “เฉพาะ” แตกต่างกันในแต่ละภูมิภาค ซึ่งพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มีพระราชอาธิบายเกี่ยวกับสภาพปัญหาของแต่ละแห่งไว้ สรุปได้ดังนี้

- ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขานินซอนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดฉะเชิงเทรา ปัญหาเกิดจาก สภาพพื้นที่เป็นดินทรายมีการตัดไม้ทำลายป่าเพื่อปลูกพืชไร่ เช่น ข้าวโพด และมันสำปะหลัง ซึ่งทำให้ดินจืดกลายเป็นทราย ในฤดูแล้งจะมีการชะล้างเนื่องจากลมพัดและในฤดูฝนเกิดการ ชะล้างพังทลายของดินส่งผลให้ดินขาดความอุดมสมบูรณ์

- ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดนราธิวาส เนื่องจากเป็นสภาพป่าพรุเก่า ดินประกอบด้วยพีชที่ทับถมลงมาเป็นเวลานานผสมกับน้ำทะเล ทำให้ดินที่มีแร่กำมะถันเมื่อสัมผัสกับอากาศก็กลายเป็นออกไซด์และผสมกับน้ำก็กลายเป็นกรดกำมะถัน (Sulfuric Acid) เมื่อดินแห้งจึงทำให้ดินเปรี้ยวยากที่จะใช้ประโยชน์ทางการเกษตรได้
- ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอ่าวคุ้งกระเบนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดจันทบุรี เกิดปัญหาทรัพยากรชายฝั่งถูกทำลายมีสภาพเสื่อมโทรมและปริมาณลดลงอย่างน่าวิตก นอกจากนี้การเพาะปลูกบนฝั่งได้รับความเสียหายจากน้ำทะเลที่เอ่อล้นถึงป่าชายเลน สร้างความเสียหายต่อชีวิตความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพของราษฎร
- ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร ต้นเหตุเกิดจากป่าไม้ถูกทำลายเป็นจำนวนมากจึงขาดความชุ่มชื้น ส่งผลให้น้ำในหน้าแล้งไม่เพียงพอต่อการเพาะปลูก และเมื่อถึงฤดูฝนน้ำไหลแรงชะล้างหน้าดินบางลงเกิดเกลียวไต่ดิน จึงทำให้ดินมีคุณภาพต่ำเป็นทรายอุ้มน้ำได้น้อยและมีความเค็ม
- ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเชียงใหม่ ปัญหาจากการแผ้วถางป่าซึ่งเป็นต้นน้ำลำธารเมื่อถึงฤดูฝนเกิดการชะล้างพังทลาย ดินไม่สามารถรักษาความชุ่มชื้นหรือเก็บกักน้ำได้เนื่องจากน้ำกัดเซาะอย่างรุนแรงทำให้เหลือแต่หิน กรวดไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้
- ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี สาเหตุจากราษฎรอพยพเข้ามาอาศัยทำกินโดยแผ้วถางป่าทำการเกษตรอย่างผิดธรรมชาติและผิดวิธี ใช้สารเคมีเป็นจำนวนมาก หน้าดินถูกชะล้างความอุดมสมบูรณ์ไปหมดสิ้นจนกลายเป็นดินทรายและดินแข็งเป็นดานไม่มีแร่ธาตุที่เป็นประโยชน์ต่อพืชและพืชไม่สามารถเจริญเติบโตได้ ความสมดุลทางธรรมชาติถูกทำลายโดยสิ้นเชิง

ในแต่ละศูนย์ศึกษาการพัฒนา จะมีสภาพภูมิสังคมที่เป็นตัวแทนของแต่ละภูมิภาค ซึ่งมีสภาพปัญหาที่แตกต่างกัน โดยทำการศึกษา วิจัย และหาแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับพื้นที่นั้น ๆ เพื่อพัฒนาพื้นที่แห่งนั้นให้มีสภาพสมบูรณ์สามารถทำการเกษตรได้ เมื่อผลการศึกษาวิจัยได้รับผลสำเร็จแล้ว ศูนย์ศึกษาการพัฒนา จะทำการขยายผลไปยังหมู่บ้านที่ตั้งอยู่รอบ ๆ ศูนย์ศึกษาการพัฒนา ที่เรียกว่า “หมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษา” เป็นหมู่บ้านเป้าหมายอันดับแรก โดยการส่งเสริมในทุก ๆ ด้าน อาทิ การเพาะปลูก การขยายพันธุ์พืช การเลี้ยงสัตว์ การประมง ฯลฯ โดยให้เกษตรกรเข้ามารับการอบรม จัดส่งเจ้าหน้าที่ออกไปให้คำแนะนำแก่เกษตรกรในหมู่บ้าน หรือเกษตรกรสามารถเข้ามาศึกษาดูงานภายในศูนย์ศึกษาการพัฒนา ได้เอง เมื่อการส่งเสริมให้กับหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษา จนได้รับผลขั้นหนึ่งแล้ว จะขยายผลไปยังเกษตรกรในพื้นที่แห่งอื่นต่อไป ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริจึงเป็น “ต้นแบบของความสำเร็จ” ให้แก่เกษตรกรและผู้สนใจทั่วไปได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ ซึ่งกระจายอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ ของประเทศ รวม 6 แห่ง

การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งเมื่อปี 2522 มีคณะกรรมการบริหารโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ซึ่งมีองคมนตรีเป็นประธาน มีเลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ อธิบดีกรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นกรรมการ และมีรองเลขาธิการคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นกรรมการและเลขานุการ ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย กำกับ ดูแล โดยมีแผนแม่บทศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นกรอบแนวทางในการดำเนินงานประกอบด้วย

ยุทธศาสตร์ 3 ด้าน คือ 1) ด้านการศึกษา ทดลอง วิจัยและพัฒนา 2) ด้านการขยายผลการพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้ และ 3) ด้านการบริหารจัดการองค์กร

(2) พระราชดำริศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

พระราชดำริเกี่ยวกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ นั้น พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้มีพระราชดำรัส สรุปได้ดังนี้

“...ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เดิมเป็นป่าโปร่ง คนไปตัดไม้สำหรับเป็นฟืน และใช้พื้นที่สำหรับการเกษตรกรรม ป่าไม้ที่อยู่เหนือพื้นที่ถูกทำลายไปมาก จึงไม่มีน้ำในหน้าแล้ง น้ำไหลแรงในหน้าฝน ทำให้มีการชะล้างหน้าดินบางลง และเกลือที่อยู่ข้างใต้จะขึ้นเป็นหย่อม ๆ ...” พร้อมกันนี้ได้พระราชทานข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของดินบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ว่า “...เป็นดินทราย ดินเค็ม ขาดน้ำ...”

เมื่อวันที่ 25 พฤศจิกายน 2525 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้มีพระราชดำริให้พิจารณาว่าโครงการจัดหาน้ำสนับสนุนโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ เพื่อศึกษาทดลอง งานพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จ ได้แก่ การพัฒนาป่าไม้ การเกษตรต่าง ๆ ตามความเหมาะสม รวมทั้งการดำเนินงานด้านเกษตรอุตสาหกรรมสำหรับเป็นตัวอย่าง อันจะนำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองได้ต่อไป และได้ให้ราษฎรนำไปปฏิบัติในพื้นที่ของตนเอง ซึ่งได้มีพระราชดำริให้กรมชลประทานวางโครงการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำตาดไฮใหญ่ เพื่อจัดหาน้ำสนับสนุนศูนย์ฯ พื้นที่ประมาณ 1,800 ไร่ ให้สามารถส่งน้ำใช้เพื่อการศึกษา และทดลองได้ตลอดทั้งปี ในเดือนพฤศจิกายน 2526 โดยให้พิจารณานำน้ำจากอ่างเก็บน้ำตาดไฮใหญ่ มาสนับสนุนพื้นที่การเกษตรบริเวณบ้านนาคเค้าและทรงคัดเลือกพื้นที่จัดตั้งศูนย์ ณ บริเวณบ้านนาคเค้า ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ด้วยพระองค์เอง ด้วยพื้นที่นี้มีลักษณะสภาพธรรมชาติแวดล้อมและวงจรชีวภาพที่คล้ายคลึงกับภูมิภาคโดยทั่วไปของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนั้น ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จึงถือกำเนิดเพื่อเป็นแบบจำลองของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วยพื้นที่ดำเนินการทั้งหมด 11,300 ไร่ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน 1) พื้นที่สาธิตเพื่อพัฒนาเกษตรกรรม จำนวน 2,300 ไร่ 2) พื้นที่พัฒนาป่าไม้ จำนวน 11,000 ไร่ พื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ฯ 22 หมู่บ้าน จำนวน 11,000 ไร่ อันเป็นเสมือนพื้นที่ส่วนย่อยที่สอดคล้องกับการแก้ปัญหาามาตั้งแต่ ปี 2525 พร้อมกับศึกษาวิธีการพัฒนาของภูมิภาคนี้ได้อย่างเหมาะสม โดยดำเนินการก่อตั้งที่ทำการของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ณ หมู่บ้านนาคเค้า ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร ขึ้นในปี 2527

2.2 การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

(1) แนวทางและผลการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ในภาพรวม

ด้วยหลักภูมิสังคมจากสภาพพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยทั่วไปที่ประสบปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ ดินขาดความอุดมสมบูรณ์มีคุณภาพต่ำ ขาดแคลนน้ำ ส่งผลให้ทำการเกษตรไม่ได้ผล ราษฎรยากจนและยากไร้ เกิดการบุกรุกทำลายป่าทำให้เกิดปัญหาความแห้งแล้ง พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาของดินบริเวณศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ว่า “...เป็นดินทรายดินเค็ม ขาดน้ำ...” โดยมีสาเหตุมาจาก

1) ปัญหาเกี่ยวกับดิน สภาพภูมิศาสตร์โดยทั่วไปขาดความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรอันได้แก่ ป่าไม้ ดิน น้ำ และแร่ธาตุต่าง ๆ โดยเฉพาะดินที่มีคุณภาพต่ำ เป็นดินทรายอุ้มน้ำได้น้อยและมีความเค็มของดิน

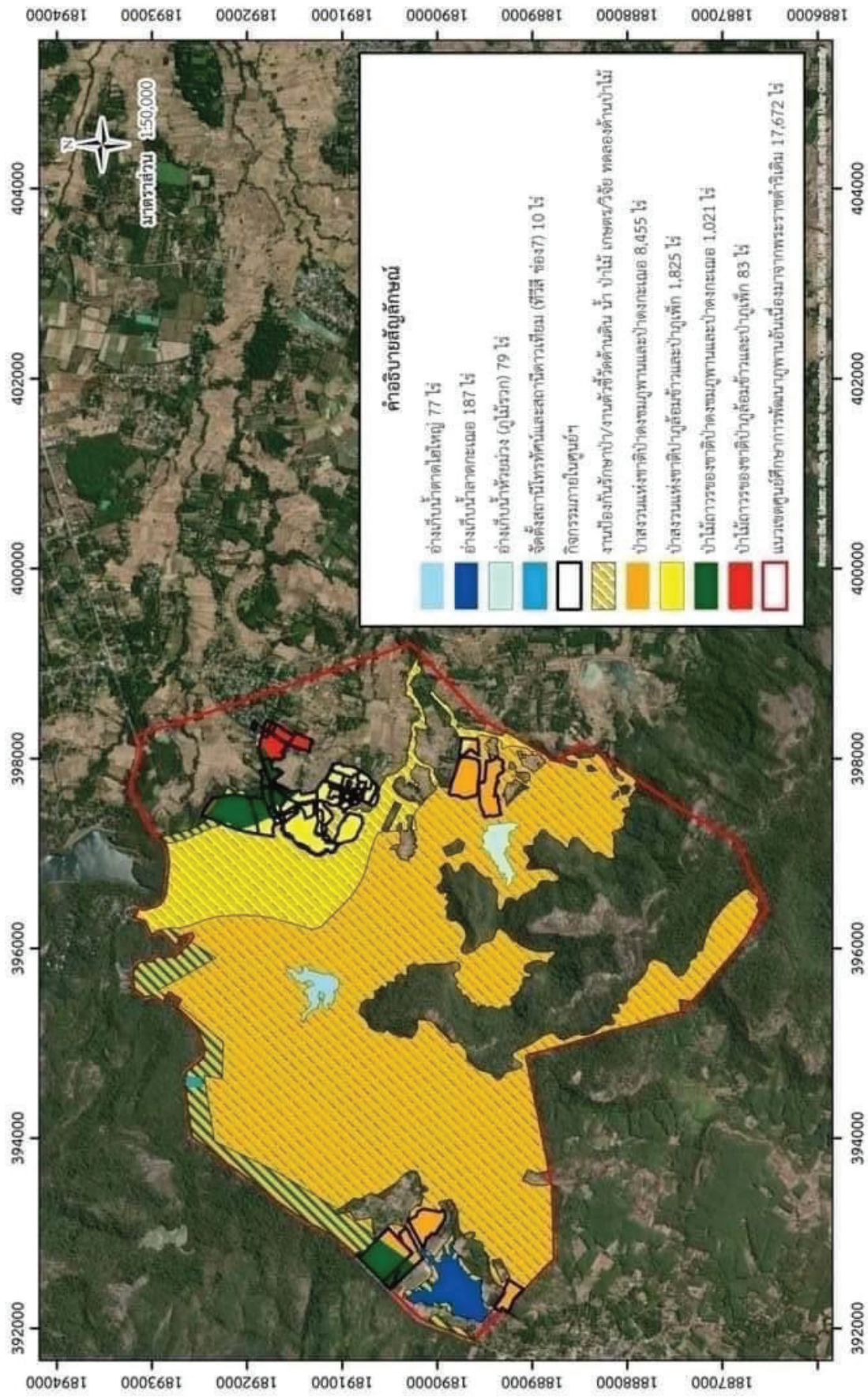
2) **ปัญหาด้านแหล่งน้ำป่าไม้** แหล่งน้ำตามธรรมชาติมีไม่เพียงพอ ทำให้ผืนดินขาดความชุ่มชื้น ส่งผลให้การเพาะปลูกพืชและการเกษตรกรรมอื่น ๆ ได้ผลผลิตไม่ดีเท่าที่ควร ประชาชนจึงประสบปัญหา รายได้ต่ำ ยากไร้ เป็นเหตุให้เริ่มบุกเบิกแผ้วถางป่าเพื่อการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของปัญหาดินน้ำ ล้าธารและระบบนิเวศ

3) **ปัญหาด้านวิทยาการ** ปัญหาดังกล่าวข้างต้นเป็นผลมาจากการขาดความรู้พื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต โดยเฉพาะเทคนิควิทยาการเกษตรที่ถูกต้อง การปรับปรุงรักษาคุณภาพของปัจจัยการผลิต อย่างมีหลักวิชาการใช้ประโยชน์จากที่ดิน ฯลฯ ตลอดจนการขาดความรู้เรื่องการตลาด กลไกราคา อันมีผลต่อการผลิต และรายได้ของเกษตรกร จากปัญหาทั้ง3ประการดังกล่าว นับเป็นข้อมูลที่สำคัญในการพัฒนาพื้นที่ ภาควะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ เป็นรูปแบบการพัฒนาแบบเบ็ดเสร็จสำหรับ เป็นตัวอย่างให้ราษฎรนำไปปฏิบัติในพื้นที่ของตนเองได้

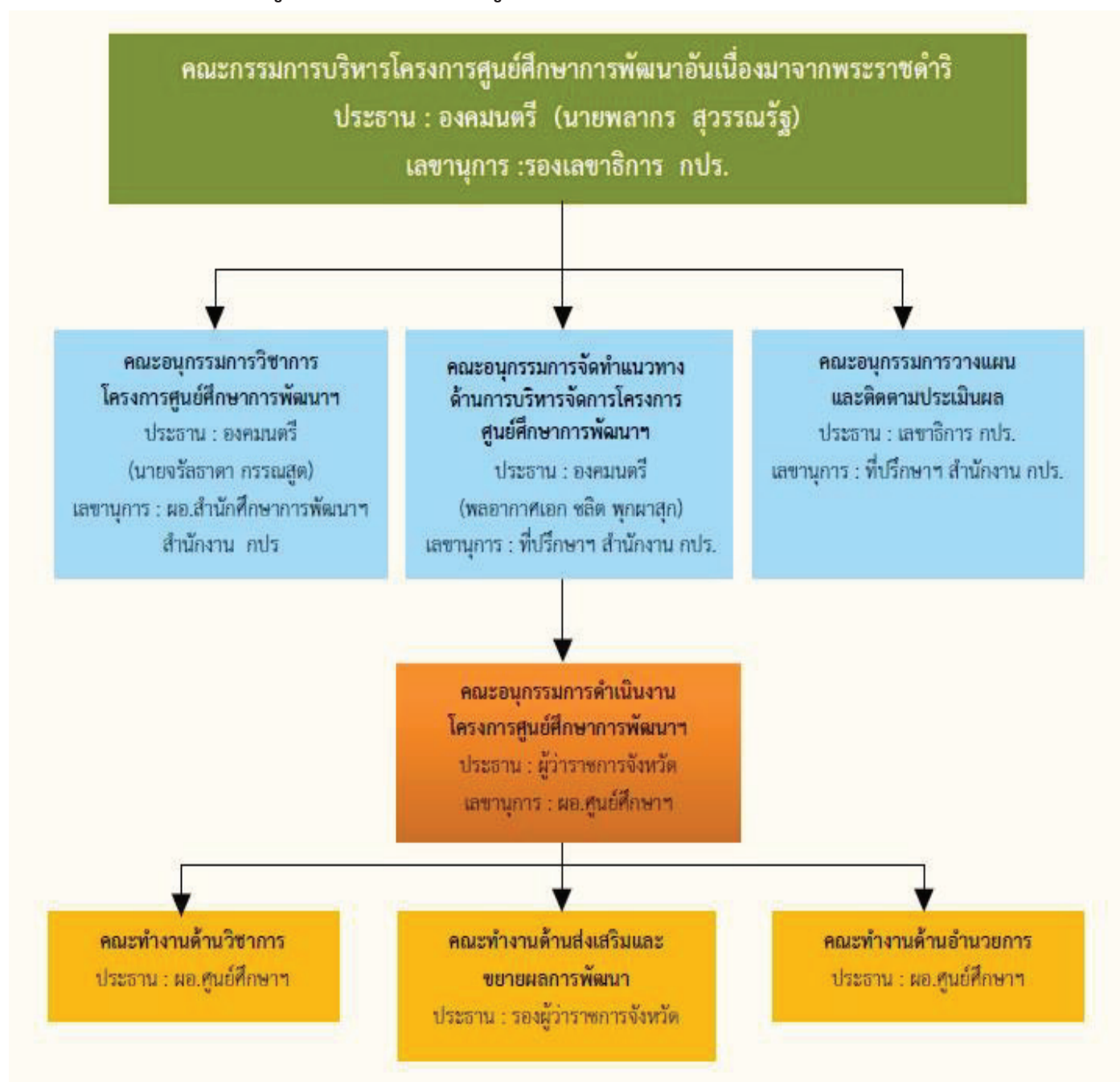
ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ได้ดำเนินงานสนองพระราชดำริ ด้วยหลักการดำเนินงานในการเป็น ตัวอย่างแห่งความสำเร็จในเรื่อง **“สร้างน้ำ เพิ่มป่า พัฒนาชีวิตที่พอเพียง”** ภายใต้กรอบภารกิจหลัก คือ การพัฒนาระบบชลประทาน พัฒนาระบบการปลูกพืชเศรษฐกิจ การศึกษาระบบนิเวศวิทยาของป่า การปรับปรุงบำรุงดิน พัฒนาและส่งเสริมด้านปศุสัตว์ และด้านการประมง มีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับแผนแม่บทอย่างต่อเนื่อง มุ่งให้ความสำคัญในการพัฒนาแหล่งน้ำในพื้นที่ป่าไม้ และพื้นที่เขตชลประทาน รวมถึงการพัฒนาแหล่งน้ำ นอกพื้นที่เขตชลประทาน ด้วยการพัฒนาแหล่งน้ำธรรมชาติที่มีอยู่ให้สามารถใช้ประโยชน์ในการกักเก็บน้ำ ได้มากขึ้น เพื่อยังประโยชน์ให้พื้นที่หมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาฯ จำนวน 22 หมู่บ้าน 5,107 ครัวเรือน มีประชากร รวม 15,900 คน ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ และสำหรับการศึกษา ทดลอง วิจัย พัฒนาของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ สอดคล้องกับพระราชดำริ และภูมิสังคมของภาค ตะวันออกเฉียงเหนือในด้านต่าง ๆ ทั้งการอนุรักษ์ฟื้นฟูธรรมชาติและป่าไม้ ควบคู่ไปกับการส่งเสริมอาชีพ และการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพดิน มีการสนับสนุนส่งเสริมให้มีแหล่งน้ำขนาดเล็กในพื้นที่ของเกษตรกร เช่น การขุดสระทะกษุใหม่ โดยปัจจุบันมีผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานที่สำคัญ ดังนี้

1. ผลิตพันธุ์ผ้าไหมย้อมครามและผ้าฝ้ายย้อมคราม ที่มีเอกลักษณ์ความสวยงามและมีสีที่คงทน
2. งานศึกษาและพัฒนาการปรับปรุงบำรุงดิน เพิ่มอินทรีย์วัตถุในดินโดยใช้พืชปุ๋ยสด และปุ๋ยหมักสูตรพระราชทาน การอนุรักษ์ดินและน้ำโดยใช้หญ้าแฝก การส่งเสริมการเพิ่มรายได้และลดต้นทุนการผลิต ให้เกษตรกรโดยใช้อินทรีย์วัตถุ ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด ในช่วงหลังฤดูทำนา และส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ เช่น ปุ๋ยหมักและน้ำหมักชีวภาพ
3. งานศึกษาและพัฒนาด้านข้าว ปัจจุบันข้าวพันธุ์ภูพาน 1 เป็นข้าวเหนียว ไวต่อช่วงแสง (เป็นการผสมพันธุ์ระหว่าง ข้าวพันธุ์ BKN 6721 กับข้าวพันธุ์ กข 6) ได้รับรองการขึ้นทะเบียนพันธุ์ ตามพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ.2518 กับกรมวิชาการเกษตร
4. งานศึกษาและพัฒนาด้านปศุสัตว์ 4 คำนับศรัทธาแห่งศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ปัจจุบันมีพ่อพันธุ์โคเนื้อภูพานระดับสายเลือด 96.09% และส่งเสริมขยายผลไปยังกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฝึกอบรม
5. งานส่งเสริมและพัฒนาด้านสาธารณสุข สวนสาธิตสมุนไพร มีสมุนไพร มากกว่า 280 ชนิด ดำเนินการเพาะขยายพันธุ์กล้าไม้สมุนไพร แปรรูปวัตถุดิบสมุนไพร การผลิตยาสมุนไพร เช่น ยาหม่อง น้ำมันโพล ยาดม เทียนตะไคร้หอม ลูกประคบ รวมถึงการให้บริการนวดตัว นวดฝ่าเท้า เพื่อสุขภาพ

แผนที่แสดงขอบเขต
 กรมชลประทาน ขอใช้พื้นที่ป่าเพื่อเป็นศูนย์ศึกษาการพัฒนาจากพระราชดำริ
 ท้องที่บ้านนกเค้า ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร เนื้อที่ 11,384 ไร่

โครงสร้างองค์กรบริหารงาน
ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

(2) ผลการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ในช่วงแผนแม่บทศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปี 2560-2565

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ มีการดำเนินงานในช่วงแผนแม่บทศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปี 2560-2564 และขยายถึงปี 2565 ดังนี้

(2.1) การศึกษา ทดลอง วิจัย และพัฒนา

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ดำเนินงานในด้านศึกษา ทดลอง และวิจัย โดยในระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 - 2565 ได้รับงบประมาณจาก กปร. เพื่อดำเนินการศึกษา วิจัย มีจำนวน 15 เรื่อง โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก กปร. จำนวน 3,132,381 บาท รายละเอียด ดังนี้

ตารางแสดงผลการดำเนินงานด้านศึกษา ทดลอง และวิจัย ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 - 2565

ปีงบประมาณ	จำนวนงานวิจัย (เรื่อง)	งบประมาณ (บาท)
2560	9	1,924,200
2561	2	349,800
2562	1	308,600
2563	1	288,820
2564	2	260,961
2565	-	-
รวมทั้งสิ้น	15	3,132,381

โดยมีรายชื่องานศึกษาวิจัย ในแต่ละปี ดังนี้

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

1. การทดลองเลี้ยงและเพิ่มปริมาณแมลงห้ำขาแดงในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จ.สกลนคร
2. การสำรวจความหลากหลายของเห็ดป่า ในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 2559-2561
3. การสำรวจความหลากหลายของไม้และพรรณไม้บนลานหินในพื้นที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร
4. การประเมินความหลากหลายชนิดพันธุ์ไม้และปริมาณคาร์บอนสะสมในระบบนิเวศป่าเต็งรัง ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จ.สกลนคร
5. การศึกษาคุณภาพน้ำ ของการทำนาแบบเปียกสลับแห้ง
6. การศึกษาเพิ่มประสิทธิภาพใช้ปุ๋ยสั่งตัดโดยวิธีแบ่งใส่หลายครั้งในนาข้าว
7. การศึกษาสายพันธุ์ข้าว BKNLR78015-R-R-PSL-3-1 (ภูพาน 1) ในสภาพนาข้าวฝนในพื้นที่ที่มีความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศภายใต้โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
8. การศึกษาสภาพการจัดการและการให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของสุกรภูพาน 1 ในสภาพการเลี้ยงของเกษตรกร ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร
9. การศึกษาสภาพการจัดการและให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของไก่ดำภูพาน 1 ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561

1. การประเมินความหลากหลายชนิดพันธุ์ไม้และปริมาณคาร์บอนสะสม ในระบบนิเวศป่าเต็งรัง ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร
2. การศึกษาสายพันธุ์ข้าว BKNLR78015-R-R-PSL-3-1 (ภาพาน 1) ในสภาพน้ำฝนในพื้นที่ที่มีความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ ภายใต้โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562

1. การเปรียบเทียบสมรรถนะการเจริญเติบโตและลักษณะซากของโคลูกผสมภูพานชาโรลส์และโคลูกผสมภูพานโคพันธุ์ไฮสโตนฟรีเซียน

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563

1. การเปรียบเทียบสมรรถนะการเจริญเติบโต และลักษณะซากของโคลูกผสมภูพานชาโรลส์กับโคลูกผสมภูพานไทยฟรีเซียน

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564

1. การจัดการดินและน้ำให้ได้ต้นครามที่มีคุณภาพดี เพื่อปรับปรุงคุณภาพของต้นคราม
2. การทดสอบคุณภาพของปุ๋ยหมักมูลไส้เดือนดินชนิดต่าง ๆ ที่ผลิตจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร

(2.2) ผู้เข้าเยี่ยมชมและศึกษาดูงาน

ในระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 - 2565 มีผู้เข้าเยี่ยมชมและศึกษาดูงานศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จำนวน 355,528 คน

ตารางแสดงจำนวนผู้เข้าเยี่ยมชมและศึกษาดูงาน ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 - 2565

ปีงบประมาณ	จำนวนผู้เข้าเยี่ยมชมและศึกษาดูงาน (คน)
2560	98,440
2561	75,327
2562	82,904
2563	47,456
2564	21,686
2565	29,715
รวม	355,528

(2.3) ผู้เข้ารับการอบรม และหลักสูตรการอบรม

ในระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 - 2565 มีผู้เข้ารับการอบรมของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ รวมทั้งสิ้น 25,782 คน โดยมีรายละเอียดจำนวนผู้เข้ารับการอบรม และหลักสูตรการอบรม ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 - 2565 ดังนี้

ตารางแสดงจำนวนผู้เข้ารับการอบรม ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 - 2565

ปีงบประมาณ	จำนวนผู้เข้ารับการอบรม (คน)
2560	5,942
2561	2,904
2562	7,470
2563	5,656
2564	2,540
2565	1,270
รวม	25,782

หลักสูตรการอบรมของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 - 2565 มีดังนี้

- สายธารชีวิตศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ
- โคเนื้อภูพาน
- ไก่ดำภูพาน
- สุนัขภูพาน
- การผลิตข้าวครบวงจร
- ลิ่นจี่ นพ 1
- การเลี้ยงสัตว์ปีกเพื่อควบคุมศัตรูพืชสวนไม้ผล
- การผลิตวันเส้นจากถั่วเขียว
- การเลี้ยงปลานิลแดงร่วมกับเปิดบาสี ลูกผสมในบ่อครัวเรือน
- การเลี้ยงปลาในบ่อซีเมนต์
- เกษตรทฤษฎีใหม่
- การจัดการที่ดินที่มีปัญหาเพื่อเพิ่มผลผลิตพืช “ดินเค็ม ดินลูกรัง”
- การเพาะเห็ดเศรษฐกิจและเห็ดพื้นเมือง
- การผลิตยางพารา
- หม่อนพันธุ์สกลนครและไหมพันธุ์นางตุ้ยสกลนคร
- การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากพืชสมุนไพร
- การผลิตผ้าฝ้ายอ้อมคราม
- การเพาะเลี้ยงกบครบวงจร
- การปลูกถั่วลิสงเพื่อการค้า

- การปลูกกระเจี๊ยบแดง
- การเลี้ยงจิ้งหรีดเพื่อจำหน่าย
- การเลี้ยงกวางรูช่าครบวงจร
- การปลูกหม่อนผลสด
- การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ปรับปรุงดินสำหรับปลูกข้าวหอมมะลิในระบบอินทรีย์
- มะนาวนอกฤดู (ฤดูแล้ง) ในบ่อซีเมนต์
- ระบบสูบน้ำด้วยพลังงานแสงอาทิตย์

(2.4) ศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริ

ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ได้มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ตัวอย่างความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติในพื้นที่ของตนเองจนประสบผลสำเร็จและมีความพร้อม ให้ผู้ที่สนใจได้เข้าไปศึกษา เรียนรู้แนวพระราชดำริได้ โดยปัจจุบันมีศูนย์เรียนรู้ตามแนวพระราชดำริทั้งสิ้น 33 แห่ง ดังนี้

ตารางแสดงศูนย์เรียนรู้ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ชื่อศูนย์เรียนรู้	สถานที่ตั้ง	ประเภท
1. นายสุริยา บุญนิเวศ	61 หมู่ 9 บ้านม่วง ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	เกษตรผสมผสาน
2. นางตี๋ ดอนปามี	193 หมู่ 3 บ้านนาขาม ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	เกษตรผสมผสาน
3. นางมงคล วาระคิด	157 หมู่ 5 บ้านนากับแก ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	เกษตรผสมผสาน
4. นายโสพิช ลีอวนพิมพ์	41 ม.7 บ้านหนองไผ่ ต.ดงมะไฟ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	เกษตรผสมผสาน
5. นางเกษณี ชุมปัญญา	198 บ้านหนองปลาตุก ตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	เกษตรผสมผสาน
6. นายอุไรรัตน์ พิชัยคำ	1 หมู่ 3 บ้านนาตาล ตำบลนาตาล อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร	เกษตรผสมผสาน
7. นางดวงตา ดากาวงค์	9 หมู่ 6 บ้านนาเลา ตำบลบึงทวาย อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร	การแปรรูปสมุนไพร
8. นายสุบัน ทิพย์เสนา	133 หมู่ 3 บ้านบึงสา ตำบลจันทร์เพ็ญ อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร	เกษตรทฤษฎีใหม่
9. นางแสงอุทัย คันฮัง	182 หมู่ 6 บ้านดงยอ ตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	เกษตรผสมผสาน
10. นางวิมลพร วงศ์ชาภา	193 หมู่ 2 บ้านห้วยยาง ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	เกษตรทฤษฎีใหม่

ชื่อศูนย์เรียนรู้	สถานที่ตั้ง	ประเภท
11. นางแดง โพธิ์บัติ	หมู่ 5 บ้านบอน ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	เกษตรผสมผสาน
12. นายพิษณุ เกาโพ	หมู่ 4 ตำบลเต่างอย อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร	เกษตรผสมผสาน
13. นายขวัญใจ แก้วหางค์	หมู่ 6 ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	เกษตรผสมผสาน
14. นายประทวน ธาระสา	หมู่ 2 บ้านห้วยยาง ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	เกษตรทฤษฎีใหม่
15. นายอำนาจ สมยาภักดี	หมู่ 6 บ้านเหล่า ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	เกษตรผสมผสาน
16. นายวิชัย สร้อยปลิว	105 หมู่ที่ 4 บ้านตากแดด ตำบลบึงทวาย อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร	เกษตรทฤษฎีใหม่
17. นายคำมุง โปตินัง	หมู่ 3 บ้านนาตาล ตำบลนาตาล อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร	เกษตรผสมผสาน
18. นายทองล้วน ศรีทิน	หมู่ 1 บ้านนาอ่าง ตำบลนาตาล อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร	เกษตรผสมผสาน
19. นายเศรษฐี สีทนทา	หมู่ 5 บ้านนากับแก ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	เกษตรผสมผสาน
20. นายปรีชา หาแก่น	ตู้ ปณ.21 ตำบลห้วยยาง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร	เกษตรผสมผสาน
21. นางดอกกรัก เนาว์ศรีสอน	หมู่ 8 บ้านลาดกระเซอ ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	เกษตรผสมผสาน
22. นายจันทร์ทวง นันทรักษา	หมู่ 3 บ้านนาขาม ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	เกษตรผสมผสาน
23. นายอวยชัย สมยาภักดี	หมู่ 3 บ้านห้วยยาง ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	เกษตรทฤษฎีใหม่
24. นายเทียม ชุมปัญญา	หมู่ 9 บ้านหนองปลาตุก ตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	เกษตรผสมผสาน
25. นางวังชัย ลืออ่อนดี	หมู่ 12 บ้านหนองไผ่ ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	เกษตรผสมผสาน
26. ดต.ปัญญา ประชาชิด	หมู่ 3 บ้านนามขาม ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	เกษตรผสมผสาน, ปศุสัตว์
27. นายเสนีย์ หาญคำภา	หมู่ 8 บ้านลาดกระเซอ ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	ยางพารา
28. นายบุญเพ็ง ลาแสง	หมู่ 9 บ้านดงน้อย ตำบลดงมะไฟ อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	เกษตรผสมผสาน

ชื่อศูนย์เรียนรู้	สถานที่ตั้ง	ประเภท
29. นางไกล้ ลุนาวัน	หมู่ 10 บ้านนาคเค้า ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	เกษตรผสมผสาน
30. นายสาย วงศ์ละคร	หมู่ 8 บ้านลาดกระเมอ ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	เกษตรผสมผสาน
31. นายประสิทธิ์ พุทธมา	หมู่ 12 บ้านลาดสมบูรณ์ ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	เกษตรผสมผสาน
32. นางสุภารัตน์ โพธิพันธุ์	หมู่ 6 บ้านดงยอ ตำบลพังขว้าง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	ปศุสัตว์
33. นายละมัย พังแสงสุ	หมู่ 4 บ้านนาค้า ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร	เกษตรผสมผสาน

(2.5) การบริหารองค์กร

• ด้านงบประมาณ

ในระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 - 2565 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ มีงบประมาณดำเนินการประกอบด้วย งบประมาณ กปร. งบประมาณปกติของกรม/หน่วยงานหลักที่รับผิดชอบ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ และงบจากแหล่งอื่น ๆ รวมทั้งสิ้น จำนวน 864,950,517 บาท

ตารางแสดงงบประมาณของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 – 2565 แยกตามปีงบประมาณ

หน่วย : บาท

ปีงบประมาณ	แหล่งงบประมาณ			รวม
	กปร.	กรมชลประทาน	อื่น ๆ	
2560	69,529,900	62,697,900	-	132,227,800
2561	61,692,104	77,185,100	-	138,877,204
2562	70,255,408	131,824	-	70,387,232
2563	76,786,902	136,100,300	288,820	213,176,022
2564	79,270,408	112,914,000	-	192,184,408
2565	75,946,951	42,150,900	-	118,097,851
รวม	433,481,673	431,180,024	288,820	864,950,517

• ด้านบุคลากร

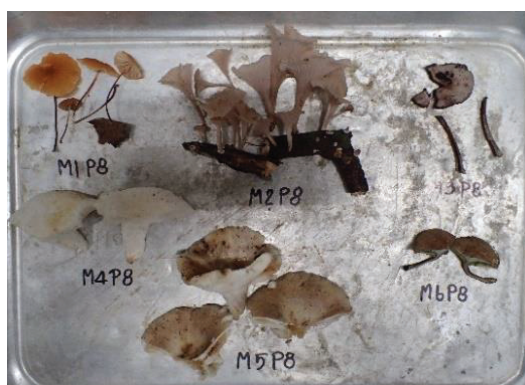
ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ มีบุคลากรในการดำเนินงานเพื่อสนองพระราชดำริ และดำเนินการให้เป็นไปตามแผนแม่บทฯ รวมถึงภารกิจที่ได้รับมอบหมาย ตามกรอบอัตราศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ โดยแยกเป็นข้าราชการ 22 คน พนักงานราชการ 138 คน ลูกจ้างประจำ 4 คน ลูกจ้างชั่วคราว และจ้างเหมา 229 คน รวมทั้งสิ้น 393 คน

(3) สรุปผลการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ระหว่างปีงบประมาณ พ.ศ. 2560 – 2565 แยกเป็นรายปี มีรายละเอียด ดังนี้

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2560

1. พิพิธภัณฑธรรมชาติที่มีชีวิต

1.1 ด้านวิชาการ ดำเนินการศึกษา ทดลอง วิจัย จำนวน 9 เรื่อง เป็นโครงการต่อเนื่อง จำนวน 2 เรื่อง และโครงการใหม่ จำนวน 7 เรื่อง ซึ่งผลจากการศึกษาจะนำไปต่อยอดและถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ประชาชน

การสำรวจความหลากหลายของเห็ดป่า
ในพื้นที่ป่าของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

การศึกษาสายพันธุ์ข้าวภูพาน 1
ซึ่งมีลำต้นแข็งแรงและให้ผลผลิตสูง

1.2 ด้านสิ่งแวดล้อม ปรับปรุงป้ายสื่อความหมาย จำนวน 44 ป้าย บำรุงรักษาเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ ป้องกันรักษาป่าไม้พื้นที่ 16,453 ไร่ สำรวจและบันทึกพิกัด GPS เพื่อจัดทำรหัสประจำต้นไม้ปลูกรักษา และขยายพันธุ์พืชชนิดต่าง ๆ เพื่อถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับประโยชน์และการอนุรักษ์ป่าไม้ยั่งยืน

ปรับปรุงซ่อมแซมป้ายเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ
ระยะทาง 3 กิโลเมตร

ผลิตกล้าไม้กินได้ ไม่ใช่สอยไม้เศรษฐกิจ
จำนวน 100,000 กล้า

1.3 ด้านอาชีพ สาธิตตัวอย่างความสำเร็จในด้านเกษตรกรรมที่หลากหลาย ให้ผลผลิตและผลตอบแทนสูง สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม

สาธิตการเลี้ยงโคเนื้อพันธุ์ชาโรเลย์

สาธิตการทำเกษตรผสมผสาน

2. ระบบบริการแบบเบ็ดเสร็จที่จุดเดียว

ดำเนินการเผยแพร่ขยายผลแบบเบ็ดเสร็จ เกษตรกรสามารถรับบริการต่าง ๆ ได้อย่างครบวงจร ตั้งแต่เรื่องดิน พืช สัตว์ ไปจนถึงการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร โดยจัดเป็นหลักสูตรต่าง ๆ ให้เกษตรกร เข้ารับการฝึกอบรมโดยในปีงบประมาณ 2560 มีผู้เข้ารับการฝึกอบรม รวมจำนวน 6,425 คน

ฝึกอบรมการปลูกพืชไร่พันธุ์ดี

ฝึกอบรมการผลิตผ้าย้อมคราม

3. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

จัดนิทรรศการและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับแนวพระราชดำริด้านการพัฒนาและการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาฯ ในวาระต่าง ๆ

นิทรรศการ “ล้นเกล้าชาวไทย สถิตในดวงใจนิรันดร์”
ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

นิทรรศการ “ดวงใจราษฎร์ ปราชญ์แห่งน้ำ”
ณ บริเวณพระลานพระราชวังดุสิต

4. การสนับสนุนช่วยเหลือในเหตุการณ์น้ำท่วมจังหวัดสกลนคร

4.1 ได้ร่วมกับส่วนราชการที่เกี่ยวข้องดำเนินการปลูกหญ้าแฝก บริเวณโดยรอบเหนือขอบอ่างเก็บน้ำห้วยทรายขมิ้น ตำบลพังขว้าง อำเภอเมืองสกลนคร จังหวัดสกลนคร ความยาวรวมประมาณ 4,000 เมตร โดยใช้กล้าหญ้าแฝกรวมกว่า 100,000 กล้า เพื่อป้องกันการพังทลายของดินและป้องกันตะกอนดินไหลลงอ่างเก็บน้ำห้วยทรายขมิ้น

4.2 จัดกิจกรรมการตกกล้าแปลงรวม เพื่อผลิตกล้าข้าวพันธุ์สกลนครแจกจ่ายให้ราษฎรบริเวณอ่างเก็บน้ำห้วยทรายขมิ้นที่ได้รับผลกระทบ และสนับสนุนปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เช่น เมล็ดพันธุ์ข้าวรวม 2,000 กิโลกรัม พันธุ์ปลา 83,000 ตัว ไก่ดำภูพาน 180 ตัว กิ่งพันธุ์มะนาว ชุดยาสมุนไพรพื้นบ้าน ตลอดจนจัดฝึกอบรมอาชีพการเพาะเห็ด ให้แก่ราษฎร จำนวน 120 คน

การปลูกหญ้าแฝกรอบอ่างเก็บน้ำห้วยทรายขมิ้น

กิจกรรมการตกกล้าแปลงรวม

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2561

1. พิพิธภัณฑธรรมชาติที่มีชีวิต

1.1 ด้านวิชาการ ดำเนินการศึกษา ทดลอง วิจัย จำนวน 2 เรื่อง ได้แก่

1) การประเมินความหลากหลายชนิดพันธุ์ไม้และปริมาณคาร์บอนสะสม ในระบบนิเวศป่าเต็งรัง ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

2) การศึกษาสายพันธุ์ข้าว BKNLR78015-R-R-PSL-3-1 (ภูพาน 1) ในสภาพน่าน้ำฝนในพื้นที่ที่มีความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ

การประเมินความหลากหลายชนิดพันธุ์ไม้

การศึกษาสายพันธุ์ข้าว

1.2 ด้านสิ่งแวดล้อม บำรุงแปลงสาธิตด้านป่าไม้พื้นที่ 230 ไร่ สำรวจและบำรุงรักษาพื้นที่ป่า โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ลาตตระเวนป้องกันรักษาพื้นที่ป่าไม้รอบศูนย์ฯ เสริมประสิทธิภาพการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และส่งเสริมการปลูกป่า ควบคู่ไปกับการจัดโครงการฝึกอบรมหลักสูตรต่าง ๆ เช่น หลักสูตรเยาวชนเพื่อการพิทักษ์ป่าไม้ หลักสูตรเทคนิคการเพาะชำกล้าไม้ หลักสูตรชุมชนเข้มแข็งทรัพยากรยั่งยืน เพื่อให้เยาวชนและประชาชนทั่วไปเกิดความตระหนักถึงประโยชน์ของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ส่งเสริมการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง และสนับสนุนกล้าไม้ จำนวน 100,000 กล้า

บำรุงรักษาเส้นทางศึกษาธรรมชาติ และป้ายสื่อความหมาย สำหรับการศึกษาดูงาน

1.3 ด้านอาชีพ สาธิตตัวอย่างความสำเร็จด้านการเกษตรที่มีความหลากหลายและครบวงจร ตั้งแต่การปรับปรุงบำรุงดิน การปลูกพืช การทำปุ๋ยใช้เอง การเลี้ยงสัตว์ การผลิตอาหารสัตว์ในแปลง ไปจนถึงการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร

สาธิตการเลี้ยงโคนม, การเลี้ยงโคนม

สาธิตระบบเกษตรแบบสมาร์ทฟาร์ม (Smart farm)

2. ระบบบริการแบบเบ็ดเสร็จที่จุดเดียว

ถ่ายทอดองค์ความรู้ ในรูปแบบของการให้คำปรึกษา การจัดฝึกอบรม และการขยายผล เกษตรกรสามารถรับบริการอย่างครบวงจรตั้งแต่การปลูก การดูแล การเก็บเกี่ยว การแปรรูป ซึ่งมีผู้เข้ารับการฝึกอบรมรวม 5,616 คน โดยหลักสูตรที่ได้รับความนิยม ได้แก่ หลักสูตรการเกษตรแบบผสมผสาน และหลักสูตรการผลิตข้าวครบวงจร

อบรมการปรับปรุงบำรุงดิน และการใช้ปุ๋ยสั่งตัด

อบรม/สาธิต การปลูกพืชไร่พันธุ์ดี

3. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

ดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับพระราชดำริด้านการพัฒนาและการดำเนินงานของ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดนิทรรศการเนื่องใน โอกาสต่าง ๆ การจัดตารางสำหรับการศึกษาดูงานในศูนย์ศึกษาฯ การจัดอบรมเยาวชน ตลอดจนการ ประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียง 909 สกลนคร และระบบวิทยุออนไลน์ ซึ่งมีผู้สนใจเข้ามาศึกษาดูงาน รวม 87,983 คน

ในแต่ละปีทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ
เข้ามาศึกษาดูงานเป็นจำนวนมาก

โครงการค่ายเยาวชนรู้งานสืบสานพระราชดำริ
(RDPB CAMP) รุ่นที่ 8

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2562

1. พิพิธภัณฑธรรมชาติที่มีชีวิต

1.1 ด้านวิชาการ ดำเนินการศึกษา ทดลอง วิจัย จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ การเปรียบเทียบ สมรรถนะการเจริญเติบโต และลักษณะซากของโคลูกผสมภูพานชาโรเลส์และโคลูกผสมภูพานโคพันธุ์ไฮลสไตน์ ฟรีเซียน โดยดำเนินการ ดังนี้

- 1) เปรียบเทียบอัตราการเจริญเติบโต โคลูกผสมภูพานชาโรเลส์กับ โคลูกผสมภูพานไทย ฟรีเซียน ที่เกิดจากการผสมเทียมด้วยน้ำเชื้อพ่อโคเนื้อภูพานจากพ่อพันธุ์หมายเลข PP153
- 2) เปรียบเทียบคุณภาพซากของโคเนื้อลูกผสมภูพานชาโรเลส์กับ โคลูกผสมภูพานไทย ฟรีเซียน ที่เกิดจากการผสมเทียมด้วยน้ำเชื้อพ่อโคเนื้อภูพานจากพ่อพันธุ์หมายเลข PP153

คัดเลือกโคเนื้อลูกผสมภูพานชาโรเลส์ (PPxCH)

ชั่งน้ำหนักโคทดลองทุก ๆ 1 เดือน

เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2562 สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินไปทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

1.2 ด้านสิ่งแวดล้อม บำรุงแปลงสาธิตด้านป่าไม้พื้นที่ 230 ไร่ สำรวจและบำรุงรักษาพื้นที่ป่า โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ลาดตระเวนป้องกันรักษาพื้นที่ป่าไม้รอบศูนย์ฯ ส่งเสริมประสิทธิภาพ การถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และส่งเสริมการปลูกป่า ควบคู่ไปกับการจัดโครงการ ฝึกอบรมหลักสูตรต่าง ๆ เช่น หลักสูตรเยาวชนเพื่อการพิทักษ์ป่าไม้ หลักสูตรเทคนิคการเพาะชำกล้าไม้ หลักสูตรชุมชนเข้มแข็งทรัพยากรยั่งยืน เพื่อให้เยาวชนและประชาชนทั่วไปเกิดความตระหนักถึงประโยชน์ ของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

1.3 ด้านอาชีพ สาธิตตัวอย่างความสำเร็จด้านการเกษตรที่มีความหลากหลายและครบวงจร ตั้งแต่การปรับปรุงบำรุงดิน การปลูกพืช การทำปุ๋ยใช้เอง การเลี้ยงสัตว์ การผลิตอาหารสัตว์ในแปลง ไปจนถึง การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร

สาธิตการเพาะเห็ดอย่างง่าย

อบรมการผลิตฝ้าย้อมคราม

2. ระบบบริการแบบเบ็ดเสร็จที่จุดเดียว

ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่สอดคล้องและต่อเนื่องจากกิจกรรมสาธิตในรูปแบบของการให้คำปรึกษา การจัดฝึกอบรม และการขยายผล เกษตรกรสามารถรับบริการได้อย่างครบวงจรตั้งแต่การปลูก การดูแล การเก็บเกี่ยว การแปรรูป ซึ่งในปีงบประมาณ 2562 มีผู้เข้ารับการฝึกอบรม รวม 1,500 คน โดยหลักสูตร ที่ได้รับความนิยม ได้แก่ หลักสูตรการเกษตรแบบผสมผสาน และหลักสูตรการเลี้ยงสัตว์น้ำขึ้นพื้นฐาน รวมถึง ผู้ที่เข้ามาศึกษาดูงาน และอบรมความรู้ระยะสั้น จำนวน 76,377 คน

3.การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

เผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับพระราชดำริด้านการพัฒนาและการดำเนินงานของ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดนิทรรศการเนื่องในโอกาสต่าง ๆ การจัดรณรงค์ สำหรับการศึกษาดูงานในศูนย์ศึกษาฯ การจัดอบรมเยาวชนตลอดจนการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ วิทยุกระจายเสียง 909 สกลนคร และระบบวิทยุออนไลน์ ซึ่งมีผู้สนใจเข้าศึกษาดูงานรวม 76,377 คน

คณะศึกษาดูงานแปลงเกษตรทฤษฎีใหม่ เรียนรู้หลักการบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2563

1. พิพิธภัณฑธรรมชาติที่มีชีวิต

1.1 ด้านวิชาการ ดำเนินการศึกษา ทดลอง วิจัย จำนวน 1 เรื่อง ได้แก่ การเปรียบเทียบ สมรรถนะการเจริญเติบโต และลักษณะซากโคลูกผสมภูพานชาโรเลส์ กับโคลูกผสมภูพานไทยฟรีเซียน ดำเนินการ ดังนี้

- 1) เปรียบเทียบอัตราการเจริญเติบโต โคลูกผสมภูพานชาโรเลส์ กับ โคลูกผสมภูพานไทยฟรีเซียน ที่เกิดจากการผสมเทียมด้วยน้ำเชื้อพ่อโคเนื้อ ภูพานจากพ่อพันธุ์ หมายเลข PP153 (ร้อยละ 84.37)
- 2) เปรียบเทียบคุณภาพซากของโคเนื้อลูกผสมภูพานชาโรเลส์ กับโคลูกผสมภูพานไทยฟรีเซียน ที่เกิดจากการผสมเทียมด้วยน้ำเชื้อพ่อโคเนื้อ ภูพานจาก พ่อพันธุ์หมายเลข PP153

ผลจากการศึกษาเปรียบเทียบอัตราการเจริญเติบโตของโคเนื้อลูกผสมภูพานชาโรเลส์กับโคลูกผสมภูพานไทยฟรีเซียน ที่อายุ 12-32 เดือน และเก็บข้อมูลคุณภาพซาก แล้วจะนำไปถ่ายทอดความรู้ให้ประชาชนต่อไป

โคเนื้อลูกผสมภูพานชาโรเลส์ (PPxCH)

1.2 ด้านสิ่งแวดล้อม มีการปลูกและบำรุงรักษาสภาพป่าไม้ พื้นที่ป่าโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช ลาดตระเวนป้องกันรักษาพื้นที่ป่าไม้รอบศูนย์ฯ ส่งเสริมประสิทธิภาพการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และส่งเสริมการปลูกป่า ควบคู่ไปกับการจัดโครงการฝึกอบรมหลักสูตรต่าง ๆ เช่น หลักสูตรเยาวชนเพื่อการพิทักษ์ป่าไม้ หลักสูตรเทคนิคการเพาะชำกล้าไม้ หลักสูตรชุมชนเข้มแข็งทรัพยากรยั่งยืน เพื่อให้เยาวชนและประชาชนทั่วไปเกิดความตระหนักถึงประโยชน์ของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ปัจจุบันพบว่า สัตว์ป่า มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ซึ่งเป็นการพบครั้งแรก ประเภทสัตว์ปีกและสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม จำนวนรวมทั้งสิ้น 227 ตัว และพบนกยูงไทยเพิ่มขึ้นอีก จำนวน 5 ตัว

การอนุรักษ์สัตว์ป่า ได้มีการเพาะเลี้ยงสัตว์ปีกและสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม รวม 16 ชนิด จำนวน 227 ตัว

1.3 ด้านอาชีพ สาธิตตัวอย่างความสำเร็จด้านการเกษตรที่มีความหลากหลายและครบวงจร ตั้งแต่การปรับปรุงบำรุงดิน การปลูกพืช การทำปุ๋ยใช้เอง การเลี้ยงสัตว์ การผลิตอาหารสัตว์ ในแปลง ไปจนถึงการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร

การทำปุ๋ยหมักใช้ในพื้นที่การเกษตรเพื่อลดรายจ่าย และเพิ่มประสิทธิภาพการปลูกพืช

ทำการผสมเทียมด้วยน้ำเชื้อโคฟอพันธุ์พาน ระดับสายเลือด 84.37 %

2. ระบบบริการแบบเบ็ดเสร็จที่จุดเดียว

ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่สอดคล้องและต่อเนื่องจากกิจกรรมสาธิต ในรูปแบบการให้คำปรึกษา การจัดฝึกอบรม และการขยายผล เกษตรกรสามารถรับบริการ ได้อย่างครบวงจรตั้งแต่การปลูก การดูแล การเก็บเกี่ยว การแปรรูป ซึ่งในปีงบประมาณ 2563 มีผู้เข้ารับการฝึกอบรม รวม 4,463 คน โดยหลักสูตรที่ได้รับความนิยมมากที่สุด ได้แก่ หลักสูตรเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรผสมผสาน และหลักสูตรการเลี้ยงปลานิลแดง ร่วมกับเปิดบบาลีลูกผสมในบ่อครัวเรือน รวมถึงผู้ที่เข้ามาศึกษาดูงาน และอบรมความรู้ระยะสั้น จำนวน 45,161 คน ทั้งนี้ ช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ได้มีการ

ฝึกอบรมในรูปแบบต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับสถานการณ์ เช่น การอบรมออนไลน์ การอบรม แบบกลุ่มขนาดเล็ก การอบรมผ่านโปรแกรมต่าง ๆ

การอบรมออนไลน์ ผ่านโปรแกรมฯ พร้อมแจกปัจจัยการผลิต

การอบรมชนิดกลุ่มขนาดเล็ก โดยเข้าไปให้ความรู้ในพื้นที่ และมีการป้องกันโดยใส่หน้ากากอนามัย

3. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

เผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับพระราชดำริด้านการพัฒนาและการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดนิทรรศการเนื่องในโอกาสต่าง ๆ การจัดตารางสำหรับการศึกษาดูงานในศูนย์ศึกษาฯ การจัดอบรมเยาวชน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียง 909 สกลนคร และระบบวิทยุออนไลน์ ซึ่งมีผู้สนใจเข้ามาศึกษาดูงาน รวม 45,161 คน โดยช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ระหว่างเดือนมีนาคม – กรกฎาคม ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ไม่ได้รับคณะผู้เข้าศึกษาดูงาน เนื่องจากปฏิบัติตามแนวทางและคำสั่งของจังหวัดสกลนคร ในการป้องกันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564

1. พิพิธภัณฑธรรมชาติที่มีชีวิต

1.1 ด้านวิชาการ

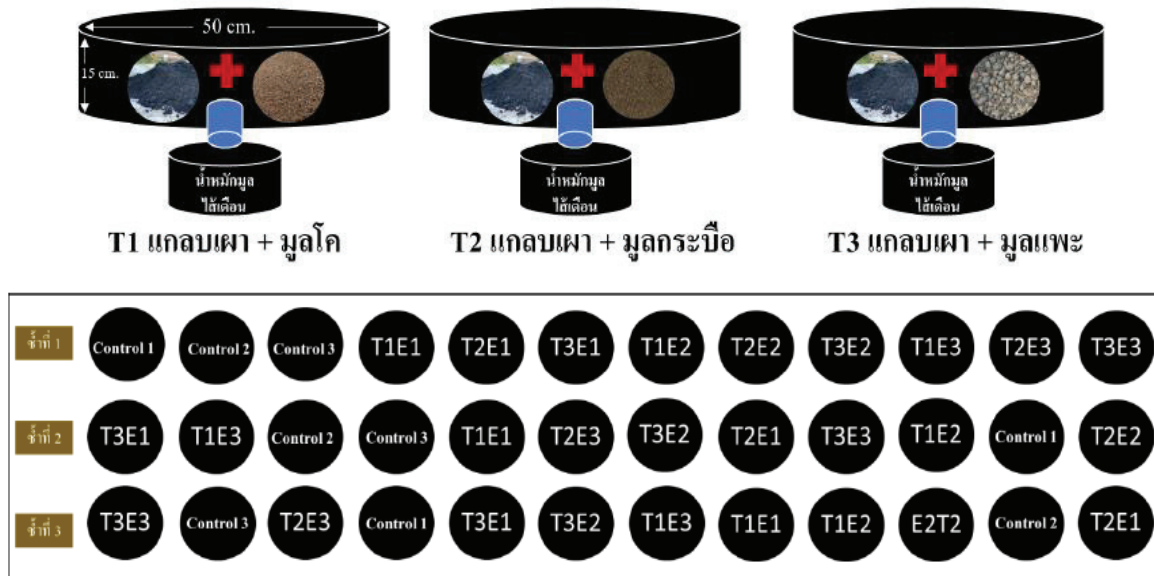
1.1.1 การจัดการดินและน้ำให้ได้ต้นครามที่มีคุณภาพดี ดำเนินการศึกษาวิจัยเพื่อศึกษาการใช้น้ำที่เหมาะสมของต้นครามที่ปลูกในพื้นที่ศูนย์ศึกษาฯ ภูพานฯ ศึกษาการเจริญเติบโตและคุณภาพของสีที่ได้จากต้นคราม และเพื่อวิเคราะห์สมบัติทางฟิสิกส์และเคมีของดินที่เหมาะสมสำหรับการปลูกต้นครามในจังหวัดสกลนคร

ภาพแสดงฝักครามที่นำมาศึกษาทดลองวิจัยประเภท (ก) พันธุ์ฝักตรง และ(ข)พันธุ์ฝักงอ

1.1.2 การทดสอบคุณภาพของปุ๋ยหมักมูลไส้เดือนดินชนิดต่าง ๆ ที่ผลิตจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร ดำเนินการศึกษาทดลองวิจัยเพื่อศึกษาชนิดของไส้เดือนดินที่เหมาะสมในการผลิตปุ๋ยหมักมูลไส้เดือนดิน ศึกษาวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรในการผลิตปุ๋ยหมักมูลไส้เดือนดิน และนำหมักมูลไส้เดือนดินให้มีปริมาณและคุณภาพดีที่สุด และศึกษาเพื่อให้ได้ผลิตภัณฑ์มูลไส้เดือนดินของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

T3: แกลบเผา + มูลแพะ ร่วมกับ E3: *Eisenia foetida*

1.2 ด้านสิ่งแวดล้อม จัดทำแปลงศึกษาทดลองการทำการเกษตรธรรมชาติ เพื่อศึกษาทดลอง ในการนำซากพืช มูลสัตว์ และการปลูกพืชหมุนเวียนผสมผสานกับการป้องกันศัตรูพืช โดยการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับวิชาการสมัยใหม่แบบพึ่งพาธรรมชาติ สำหรับเป็นแปลงตัวอย่างให้กับเกษตรกรเข้ามาศึกษาและนำไปปฏิบัติตามได้จริง สามารถแก้ปัญหาการปนเปื้อนของสารเคมีเป็นพิษในดินและในผลผลิตทางการเกษตร

การบริหารจัดการดินและน้ำในพื้นที่โดยเน้นรูปแบบการทำเกษตรอินทรีย์
เน้นรูปแบบการเกษตรแบบเกื้อกูลกันระหว่างพืชกับสัตว์

1.3 ด้านอาชีพ สาธิตตัวอย่างความสำเร็จด้านการเกษตรที่มีความหลากหลายและครบวงจร ตั้งแต่การปรับปรุงบำรุงดิน การปลูกพืช การทำปุ๋ยใช้เอง การเลี้ยงสัตว์ การผลิตอาหารสัตว์ ในแปลง ไปจนถึง การแปรรูปผลิตทางการเกษตร

การนำผ้าไหมมาแปรรูปตัดเย็บ
เป็นกระเป๋าผ้าไหมครามเพื่อเพิ่มมูลค่า

เกษตรกร ประชาชนผู้สนใจ และหน่วยงานต่าง ๆ
ขอรับกระต่ายดำภูพานไปเลี้ยงและขยายผล

2. ระบบบริการแบบเบ็ดเสร็จที่จุดเดียว

ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่สอดคล้องและต่อเนื่องจากกิจกรรมสาธิตในรูปแบบการให้คำปรึกษา การจัดฝึกอบรม และการขยายผล โดยให้บริการประชาชนอย่างครบวงจรตั้งแต่การปลูก การดูแล การเก็บเกี่ยว การแปรรูป ซึ่งมีผู้เข้ารับการฝึกอบรม จำนวน 68 หลักสูตร รวมทั้งสิ้น 1,270 คน

การฝึกอบรมรูปแบบ New Normal

การอบรมแบบออนไลน์

หลักสูตรการฝึกอบรมแบบออนไลน์ ประจำปี 2564 ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จำนวน 5 กิจกรรม 11 หลักสูตร ประกอบด้วย

กิจกรรม

1. งานศึกษาและพัฒนาด้านป่าไม้
2. งานศึกษาและพัฒนาด้านปศุสัตว์
3. งานศึกษาและพัฒนาด้านเกษตรกรรม
4. งานส่งเสริมอาชีพอุตสาหกรรมในครอบครัว
5. งานส่งเสริมและพัฒนาด้านสาธารณสุข

หลักสูตร

1. เทคนิคการเพาะกล้าผักหวานป่าแบบ New Normal
2. การเลี้ยงไก่ดำภูพาน
3. การเลี้ยงกระต่ายดำภูพาน
4. การดูแลตนเองด้วยสมุนไพร
5. การปลูกถั่วพุ่มดำ แบบ New Normal
6. การขยายพันธุ์พืชเพื่อใช้เองและจำหน่าย
7. การผสมปุ๋ยใช้เองอย่างมีประสิทธิภาพ
8. การปลูกเห็ดที่ถูกต้องและเหมาะสม
9. เทคนิคการเลี้ยงจิ้งหรีด
10. การทำข้าวเกรียบจากผลผลิตทางการเกษตร
11. การปักลายผ้าฝ้ายย้อนครามด้วยสีธรรมชาติ

3. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

เผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับพระราชดำริด้านการพัฒนาและการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดนิทรรศการเนื่องในโอกาสต่าง ๆ การจัดตารางสำหรับการศึกษาดูงานในศูนย์ศึกษาฯ การจัดอบรมเยาวชน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียง 909 สกลนคร และระบบวิทยุออนไลน์ ซึ่งในปีงบประมาณ 2564 มีผู้สนใจเข้ามาศึกษาดูงาน รวม 21,920 คน คณะผู้เข้ามาเยี่ยมชม จำนวน 22 คณะ โดยช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ระหว่างเดือนมีนาคม – ตุลาคม ไม่ได้รับคณะผู้เข้าศึกษาดูงาน

อบรมออนไลน์ งานศึกษาและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้

งานศึกษาและพัฒนาต้นปศุสัตว์ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ
งาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สกลนคร
3 กันยายน เวลา 10:32 น.

ประกาศ!!! รับสมัครอบรม หลักสูตร "การเลี้ยงกระต่ายดำภูพาน"
รับจำนวน 30 คนเท่านั้น!!!
วันเวลาอบรม : 15 กันยายน 2564 เวลา 08.00 - 16.00 น. โดยอบรมผ่านระบบออนไลน์ (ZOOM)
วิธีการสมัคร : สแกน QR Code ที่ลงทะเบียน

อบรมออนไลน์หลักสูตร "การเลี้ยงกระต่ายดำภูพาน"

งานศึกษาและพัฒนาต้นปศุสัตว์ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ
งาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สกลนคร
3 กันยายน เวลา 12:36 น.

ประกาศรายชื่อผู้ที่ได้รับสิทธิ์เข้าอบรมออนไลน์ "หลักสูตรการเลี้ยงกระต่ายดำภูพาน" ผ่านโปรแกรม Zoom
ระหว่างวันที่ 15 กันยายน 2564 เวลา 08.30 - 16.30 น.
รับจำนวน 30 คน จำนวนผู้ลงทะเบียนตอนนี้เต็มแล้ว นะคะ

อบรมออนไลน์
หลักสูตร
"การเลี้ยงกระต่ายดำภูพาน"
วันที่ 15 กันยายน 2564
เวลา 08.00 - 16.00 น.
ประกาศรายชื่อผู้เข้าอบรม

อบรมออนไลน์
หลักสูตร
"การเลี้ยงกระต่ายดำภูพาน"
วันที่ 15 กันยายน 2564
เวลา 08.00 - 16.00 น.
ประกาศรายชื่อผู้เข้าอบรม

อบรมออนไลน์
หลักสูตร
"การเลี้ยงกระต่ายดำภูพาน"
วันที่ 15 กันยายน 2564
เวลา 08.00 - 16.00 น.
ประกาศรายชื่อผู้เข้าอบรม

การจัดอบรมออนไลน์ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

ปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

1. พิพิธภัณฑธรรมชาติที่มีชีวิต

จัดทำพื้นที่แห่งการเรียนรู้และการพัฒนาในมิติต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม และการประกอบอาชีพของราษฎรในท้องถิ่น ในลักษณะที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ประชาชนสามารถเข้ามาศึกษาดูงานในกิจกรรมด้านต่าง ๆ ที่มีความหลากหลาย ประกอบด้วย

1.1 ด้านวิชาการ ดำเนินการศึกษา ทดลอง วิจัย แล้วเสร็จ 2 เรื่อง ได้แก่ การจัดการดินและน้ำให้ได้ต้นครามที่มีคุณภาพดีเพื่อปรับปรุงคุณภาพของต้นคราม และการทดสอบคุณภาพของปุ๋ยหมักมูลไส้เดือนดินชนิดต่าง ๆ ที่ผลิตจากวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตร

การเก็บตัวอย่างและบันทึกการเจริญเติบโตของไส้เดือนดินหลังทำการทดลอง 45 วัน
และผลิตภัณฑ์ของปุ๋ยหมักมูลไส้เดือนดิน

1.2 ด้านสิ่งแวดล้อม ดำเนินการจัดทำแปลงศึกษาทดลองการทำเกษตรธรรมชาติ โดยนำซากพืช มูลสัตว์ และการปลูกพืชหมุนเวียนผสมผสานกับการป้องกันศัตรูพืชโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผสมผสานกับวิชาการสมัยใหม่แบบพึ่งพาธรรมชาติ เพื่อแก้ปัญหาสารเคมีเป็นพิษปนเปื้อนในดินและผลผลิตทางการเกษตร

1.3 ด้านอาชีพ ดำเนินการสาธิตความหลากหลายและครบวงจรของตัวอย่างความสำเร็จด้านการเกษตรตั้งแต่การปรับปรุงบำรุงดิน การปลูกพืช การทำปุ๋ย การเลี้ยงสัตว์ การผลิตอาหารสัตว์ในแปลงจนถึงการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เพื่อเพิ่มทางเลือกในการประกอบอาชีพ

ไก่ดำภูพาน 4 สีห้วยดำ

2. ระบบบริการแบบเบ็ดเสร็จที่จุดเดียว

ดำเนินการในรูปแบบการให้คำปรึกษา จัดฝึกอบรม และขยายผล ที่ให้บริการอย่างครบวงจรตั้งแต่การปลูก การดูแล การเก็บเกี่ยว การแปรรูป มีผู้เข้ารับการฝึกอบรม จำนวน 41 หลักสูตร รวมทั้งสิ้น 1,682 คน จำแนกเป็น รูปแบบ New Normal จำนวน 29 หลักสูตร 1,252 คน และการอบรมแบบออนไลน์ จำนวน 12 หลักสูตร 430 คน

ปัจจุบันมีผลสัมฤทธิ์จากการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาฯ ภูพานฯ ดังนี้

1) ผลิตภัณฑ์ผ้าไหมย้อมคราม และผ้าฝ้ายย้อมคราม โดยการย้อมครามที่มีเอกลักษณ์ มีสีที่คงทน สวยงาม

2) งานศึกษาและพัฒนาการปรับปรุงบำรุงดิน เพิ่มอินทรีย์วัตถุในดิน โดยใช้พืชปุ๋ยสด และปุ๋ยหมักสูตรพระราชทาน การอนุรักษ์ดินและน้ำโดยใช้หญ้าแฝก และการส่งเสริมการลดต้นทุนการผลิต โดยใช้อินทรีย์วัตถุ เพิ่มรายได้ให้เกษตรกร ผลิตเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด ในช่วงหลังฤดูทำนา และส่งเสริมการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ เช่น ปุ๋ยหมัก และน้ำหมักชีวภาพ

3) งานศึกษาและพัฒนาด้านข้าว ข้าวพันธุ์ภูพาน 1 เป็นข้าวเหนียว ไรต่อช่วงแสง มาจากการผสมระหว่าง ข้าวพันธุ์ BKN 6721 กับข้าวพันธุ์ กข6 เหมาะสมในสภาพพื้นที่ นาหน้าฝน สภาพนาลุ่ม ปัจจุบันข้าวพันธุ์ภูพาน 1 ได้รับรองการขึ้นทะเบียนพันธุ์ ตามพระราชบัญญัติพันธุ์พืช พ.ศ.2518 กับกรมวิชาการเกษตร

4) งานศึกษาและพัฒนาด้านปศุสัตว์ 4 ดำมหัศจรรย์แห่ง ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ปัจจุบันมีพ่อพันธุ์โคเนื้อภูพานระดับสายเลือด 96.09 % และส่งเสริม ขยายผลไปยังกลุ่มเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการฝึกอบรม

5) งานส่งเสริมและพัฒนาด้านสาธารณสุข สวนสาดิตสมุนไพร มีสมุนไพร มากกว่า 280 ชนิด มีระยะทางเดิน 150 เมตร ดำเนินการเพาะขยายพันธุ์กล้าไม้สมุนไพร การแปรรูปวัตถุดิบสมุนไพร การผลิตยาสมุนไพร เช่น ยาหม่อง น้ำมันไพล ยาต้ม เทียนตะไคร้หอม ลูกประคบ รวมถึงการให้บริการนวดตัว นวดฝ่าเท้า เพื่อสุขภาพ

3. การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์

ดำเนินการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับพระราชดำริด้านการพัฒนาและการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาภูพานฯ เช่น การจัดนิทรรศการเนื่องในโอกาสต่าง ๆ การจัดตารางสำหรับการศึกษาดูงาน การจัดอบรมเยาวชน ตลอดจนการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียง 909 สกลนคร และระบบวิทยุออนไลน์ ซึ่งมีผู้สนใจเข้ามาศึกษาดูงาน จำนวน 21,487 คน คณะผู้เข้ามาเยี่ยมชม จำนวน 403 คณะ

บทที่ 3

ผลการประเมิน

3.1 วิธีการและขอบเขตการประเมิน

ในการศึกษาเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หมู่บ้านนกกเค้า ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร มีวิธีการและขอบเขตการศึกษา ดังนี้

(1) ขอบเขตของการประเมิน

พื้นที่ดำเนินการศึกษาประกอบด้วยพื้นที่ในความรับผิดชอบของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยมีหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ รวม 22 หมู่บ้าน

ประชากรกลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนที่ได้รับประโยชน์จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

(2) การเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้

การประเมินผลในครั้งนี้ มีการเก็บข้อมูลใน 2 ลักษณะ ดังนี้

(2.1) การศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) ได้แก่ แผนที่ภาพถ่าย และรายงานผลการดำเนินงานโครงการฯ ที่ผ่านมาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการประเมินผลโครงการฯ

(2.2) การศึกษาภาคสนาม (Field Work Study) โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมเก็บข้อมูลตามสภาพความเป็นจริง โดยใช้แบบสอบถามจัดส่งให้ประชาชนที่ได้รับประโยชน์จากโครงการฯ เพื่อทราบถึงการได้รับประโยชน์จากโครงการฯ โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตอบแบบสอบถาม จำนวน 100 ตัวอย่าง

(3) การประมวลผล

ขั้นตอนในการประมวลผล เริ่มจากการนำข้อมูลภาคสนามมาทำการบรรณาธิกรณข้อมูล (Edit) จัดทำคู่มือลงรหัส (Coding) และลงรหัสข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์ จากนั้นเป็นขั้นตอนของการประมวลผล ก่อนที่จะนำผลที่ได้มาวิเคราะห์โดยใช้ค่าทางสถิติที่สำคัญ 3 ส่วน คือ

(3.1) ค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อใช้วัดการแจกแจงความถี่ของข้อมูล โดยนำเสนอในรูปแบบตาราง

(3.2) ค่าตัวกลางเลขคณิต (Arithmetic Mean) เพื่อนำข้อมูลที่แสดงจำนวน มาพิจารณาค่าเฉลี่ย

(3.3) ค่าสูงสุด (Maximum) และค่าต่ำสุด (Minimum) เพื่อนำมาวัดค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด ในช่วงของข้อมูลที่แสดงจำนวน

หลังจากการประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ ได้นำค่าสถิติจากการแปรผลข้อมูลมาเสนอในรูปแบบตารางข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) และนำข้อมูลมาแปลความหมายให้เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการวิเคราะห์เชิงตรรกะ โดยการอธิบายและพรรณนาประกอบกับฐานข้อมูลทฤษฎีและข้อมูลเอกสารงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนของการวิเคราะห์ระดับความเห็นได้ใช้เกณฑ์เทียบระดับความคิดเห็นตามมาตรวัดของลิเคิร์ต (Likert Scale) โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนค่าตอบดังนี้

ระดับการมีส่วนร่วมมากที่สุด	ให้	5	คะแนน
ระดับการมีส่วนร่วมมาก	ให้	4	คะแนน
ระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง	ให้	3	คะแนน
ระดับการมีส่วนร่วมน้อย	ให้	2	คะแนน
ระดับการมีส่วนร่วมน้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน

เกณฑ์การแปลความหมาย เพื่อจัดระดับคะแนนเฉลี่ย ในช่วงคะแนนดังต่อไปนี้

คะแนนเฉลี่ย	4.21 - 5.00	แปลความว่า	มากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย	3.41 - 4.20	แปลความว่า	มาก
คะแนนเฉลี่ย	2.61 - 3.40	แปลความว่า	ปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย	1.81 - 2.60	แปลความว่า	น้อย
คะแนนเฉลี่ย	1.00 - 1.80	แปลความว่า	น้อยที่สุด

ความกว้างของอันตรภาคชั้นของค่าเฉลี่ยมีค่าเท่ากับ 0.8 ซึ่งได้ค่ามาจากการคำนวณโดยใช้สมการทางคณิตศาสตร์ดังนี้

$$\text{ความกว้างของอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{คะแนนสูงสุด} - \text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

3.2 ผลการประเมิน

ในการศึกษาครั้งนี้ได้ดำเนินการโดยใช้แบบสอบถาม ประเมินผลสัมฤทธิ์โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ หมู่บ้านนาคเค้า ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร จำนวน 100 ชุด โดยมีผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

(1) ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 51.0 และเป็นเพศชาย ร้อยละ 48.0 มีอายุเฉลี่ย 55 ปี โดยร้อยละ 39.0 มีอายุ 51 – 60 ปี รองลงมาร้อยละ 18.0 มีอายุ 61 – 70 ปี และน้อยที่สุดร้อยละ 6.0 มีอายุ 71 ปี ขึ้นไป จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อาศัยอยู่ด้วยกันในปัจจุบัน เฉลี่ย 4 คน โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 50.0 มีสมาชิกในครัวเรือน จำนวน 4 – 6 คน รองลงมาร้อยละ 29.0 มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 1–3 คน และน้อยที่สุดร้อยละ 9.0 มีสมาชิกในครัวเรือนจำนวน 7 คนขึ้นไป ทั้งนี้จำนวนสมาชิก ในครัวเรือนน้อยที่สุดจำนวน 1 คน และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากที่สุดจำนวน 12 คน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เฉลี่ย 35 ปี โดยร้อยละ 35.0 ไม่ตอบ รองลงมาร้อยละ 23.0 อาศัยอยู่ในพื้นที่ 21 – 40 ปี และน้อยที่สุดร้อยละ 6.0 อาศัยอยู่ในพื้นที่ 61 ปีขึ้นไป ทั้งนี้ ระยะเวลาอาศัยอยู่ในพื้นที่น้อยที่สุดคือ 2 ปี และอาศัยอยู่ในพื้นที่มากที่สุด 73 ปี สถานภาพในครัวเรือน ส่วนใหญ่ร้อยละ 54.0 เป็นหัวหน้าครอบครัว รองลงมา ร้อยละ 30.0 เป็นสมาชิกในครอบครัว และน้อยที่สุดร้อยละ 6.0 เป็นผู้อาศัย ระดับการศึกษาสูงสุด

ส่วนใหญ่ร้อยละ 61.0 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมาร้อยละ 27.0 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และน้อยที่สุด ร้อยละ 1.0 ไม่ได้เข้าโรงเรียน รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	48	48.0
หญิง	51	51.0
ไม่ตอบ	1	1.0
รวม	100	100
อายุ		
ต่ำกว่า 40 ปี	12	12.0
41 – 50 ปี	10	10.0
51 – 60 ปี	39	39.0
61 – 70 ปี	18	18.0
71 ปีขึ้นไป	6	6.0
ไม่ตอบ	15	15.0
อายุเฉลี่ยประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม 55 ปี		
รวม	100	100
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อาศัยอยู่ด้วยกัน		
1 - 3 คน	29	29.0
4 – 6 คน	50	50.0
7 คนขึ้นไป	9	9.0
ไม่ตอบ	12	12.0
จำนวนน้อยสุด 1 คน		
จำนวนมากที่สุด 12 คน		
จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4 คน		
รวม	100	100
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่		
น้อยกว่า 20 ปี	20	20.0
21 – 40 ปี	23	23.0
41 – 60 ปี	16	16.0
61 ปีขึ้นไป	6	6.0
ไม่ตอบ	35	35.0
น้อยที่สุด 2 ปี		
มากที่สุด 73 ปี		
ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เฉลี่ย 35 ปี		
รวม	100	100

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สถานภาพในครัวเรือน		
หัวหน้าครอบครัว	54	54.0
สมาชิกในครอบครัว	30	30.0
ผู้อาศัย	6	6.0
ไม่ตอบ	10	10.0
รวม	100	100
ระดับการศึกษาสูงสุด		
ประถมศึกษา	61	61.0
ระดับมัธยมศึกษา	27	27.0
ระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า	6	6.0
ไม่ได้เข้าโรงเรียน	1	1.0
ไม่ตอบ	5	5.0
รวม	100	100

ด้านการประกอบอาชีพ ในส่วนของอาชีพหลัก ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ร้อยละ 59.0 ประกอบอาชีพทำการเกษตร รองลงมาร้อยละ 34.0 ไม่ตอบ และน้อยที่สุดร้อยละ 1.0 ประกอบอาชีพอื่น ๆ ได้แก่ ทำการเกษตรผสมผสาน รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 อาชีพหลัก

อาชีพหลัก	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เกษตร	59	59.0
ไม่ตอบ	34	34.0
รับราชการ	4	4.0
เลี้ยงสัตว์	2	2.0
อื่น ๆ คือ เกษตรผสมผสาน	1	1.0
รวม	100	100

ในส่วนของอาชีพครอง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ร้อยละ 36.0 ประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ รองลงมาร้อยละ 31.2 ประกอบอาชีพทำการเกษตร และน้อยที่สุด จำนวนเท่ากัน ร้อยละ 2.4 ประกอบอาชีพเป็นเจ้าของธุรกิจ และประกอบอาชีพอื่น ๆ (ได้แก่ เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ วิสาหกิจข้าวฮาง) และไม่มีอาชีพครอง รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 อาชีพครอง

อาชีพครอง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เลี้ยงสัตว์	45	36.0
เกษตร	39	31.2
รับจ้าง	24	19.2
ประมง	8	6.4
เจ้าของธุรกิจ	3	2.4
อื่น ๆ ได้แก่ เลี้ยงหมูและไก่และวิสาหกิจข้าวฮาง	3	2.4
ไม่มีอาชีพครอง	3	2.4

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ด้านสถานะบ้านพักอาศัย ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ร้อยละ 87.0 อาศัยบ้านพักของตนเอง/สมาชิกในครอบครัว รองลงมาร้อยละ 12.0 ไม่ตอบ และน้อยที่สุดร้อยละ 1.0 มีสถานะบ้านพักอาศัยเป็นการเช่าผู้อื่น รายละเอียดดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 สถานะบ้านพักอาศัย

สถานะบ้านพักอาศัย	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ของตนเอง/สมาชิกในครอบครัว	87	87.0
เช่าผู้อื่น	1	1.0
ไม่ตอบ	12	12.0
รวม	100	100

ด้านสถานะที่ดินทำกิน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ร้อยละ 88.6 เป็นที่ดินทำกินประเภทของตนเองหรือของสมาชิกในครอบครัว โดยมีจำนวนที่ดินเฉลี่ย 11.75 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 9.3 เป็นที่ดินทำกินประเภทเช่าผู้อื่น โดยมีจำนวนที่ดินเฉลี่ย 7.45 ไร่ และน้อยที่สุด ร้อยละ 2.1 เป็นที่ดินทำกินอื่น ๆ ซึ่งไม่ระบุข้อมูล เฉลี่ยจำนวน 3 ไร่ รายละเอียดดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 จำนวนและสถานะที่ดินทำกิน

ประเภทที่ดินทำกิน	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวนที่ดินเฉลี่ย (ไร่)
ของตนเอง/สมาชิกในครอบครัว	86	88.6	11.75
เช่าผู้อื่น	9	9.3	7.45
อื่น ๆ	2	2.1	3
ไม่มีที่ดินทำกิน	-	-	-

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ด้านการเป็นสมาชิกกลุ่ม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ร้อยละ 66.0 เป็นสมาชิกกลุ่ม ในส่วนของ ผู้เป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพ ได้แก่ กลุ่มนาแปลงใหญ่ กลุ่มชาวบ่อ และกลุ่มราชการ คิดเป็นร้อยละ 7.0 และผู้ที่ไม่ตอบ ร้อยละ 16.0 นอกจากนี้ ร้อยละ 38.1 เป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน รองลงมา ร้อยละ 33.6 เป็นสมาชิกกลุ่ม ฅาปนกิจ และน้อยที่สุด ร้อยละ 0.9 เป็นสมาชิกกลุ่มจัดการป่าไม้ รายละเอียดดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 การเป็นสมาชิกกลุ่ม

การเป็นสมาชิกกลุ่ม	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่เป็น	18	18.0
เป็น	66	66.0
ไม่ตอบ	16	16.0
รวม	100	100
กลุ่มอาชีพ		
ไม่เป็น	77	77.0
เป็น	7	7.0
ไม่ตอบ	16	16.0
กลุ่มอาชีพ ได้แก่ กลุ่มนาแปลงใหญ่ กลุ่มชาวบ่อ และกลุ่มราชการ		
รวม	100	100
ชื่อกลุ่มที่เป็นสมาชิก ได้แก่		
กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน	43	38.1
กลุ่มฅาปนกิจ	38	33.6
กลุ่มสตรี	12	10.6
กลุ่มผู้ใช้น้ำ	11	9.7
กลุ่มออมทรัพย์	6	5.3
กลุ่มอื่น ๆ ได้แก่ กลุ่มเกษตร และกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน	2	1.8
กลุ่มจัดการป่าไม้	1	0.9

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ด้านการมีตำแหน่งในชุมชน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ร้อยละ 58.0 ไม่มีตำแหน่งในชุมชน ร้อยละ 14.0 มีตำแหน่งในชุมชน และร้อยละ 28.0 ไม่ตอบในข้อดังกล่าว โดยตำแหน่งส่วนใหญ่ ร้อยละ 56.2 คือตำแหน่งอื่น ๆ (ได้แก่ กรรมการกลุ่มกลุ่มสตรี กรรมการหมู่บ้าน กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ นายกองค์การบริหารส่วน ตำบล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน) รองลงมา ร้อยละ 31.2 เป็นหัวหน้ากลุ่มผู้ใช้น้ำ และน้อยที่สุด จำนวนเท่ากัน ร้อยละ 6.3 เป็นหัวหน้ากลุ่มอาชีพ และ หัวหน้ากลุ่มออมทรัพย์ รายละเอียดดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 การมีตำแหน่งในชุมชน

การมีตำแหน่งในชุมชน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มี	58	58.0
มี	14	14.0
ไม่ตอบ	28	28.0
รวม	100	100
ชื่อตำแหน่ง ได้แก่		
หัวหน้ากลุ่มอาชีพ	1	6.3
หัวหน้ากลุ่มผู้ใช้น้ำ	5	31.2
หัวหน้ากลุ่มออมทรัพย์	1	6.3
อื่น ๆ ได้แก่ กรรมการกลุ่มกลุ่มสตรี กรรมการหมู่บ้าน กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน	9	56.2

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ด้านรายได้และรายจ่ายของครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมา ผู้ตอบแบบสอบถาม มีรายได้รวมเฉลี่ย 116,465.91 บาทต่อปี โดยมีรายได้รวมสูงสุด 300,000 บาท/ปี และมีรายได้รวมต่ำสุด 5,000 บาท/ปี ในส่วนของรายจ่ายรวมเฉลี่ย 89,073.17 บาท/ปี โดยมีรายจ่ายรวมสูงสุด 270,000 บาท/ปี และมีรายจ่ายรวมต่ำสุด 3,000 บาท/ปี อนึ่ง รายได้รวมหลังหักรายจ่ายของครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมาพบว่า รายได้รวมเฉลี่ย คือ 27,392.74 บาทต่อปี โดยมีรายได้รวมเฉลี่ยหลังหักรายจ่ายต่ำสุด 2,000 บาทต่อปี และมีรายได้รวมเฉลี่ยหลังหักรายจ่ายสูงสุด 30,000 บาทต่อปีรายละเอียดดังตารางที่ 8

ตารางที่ 8 รายได้และรายจ่ายของครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมา

รายการ	รวมเฉลี่ย (บาท/ปี)	ต่ำสุด (บาท/ปี)	สูงสุด (บาท/ปี)
รายได้	116,465.91	5,000	300,000
รายจ่าย	89,073.17	3,000	270,000

(2) การรับรู้และใช้บริการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

จากการศึกษาข้อมูลการรับรู้และใช้บริการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ซึ่งประกอบด้วย คำถาม 4 ข้อ ได้แก่ (1) การติดต่อหรือรับบริการจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ (2) การได้รับบริการจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ในด้านต่าง ๆ (3) รูปแบบการติดต่อสื่อสารกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ และ (4) ระยะทางระหว่างที่อยู่อาศัยกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ สามารถสรุปได้ ดังนี้

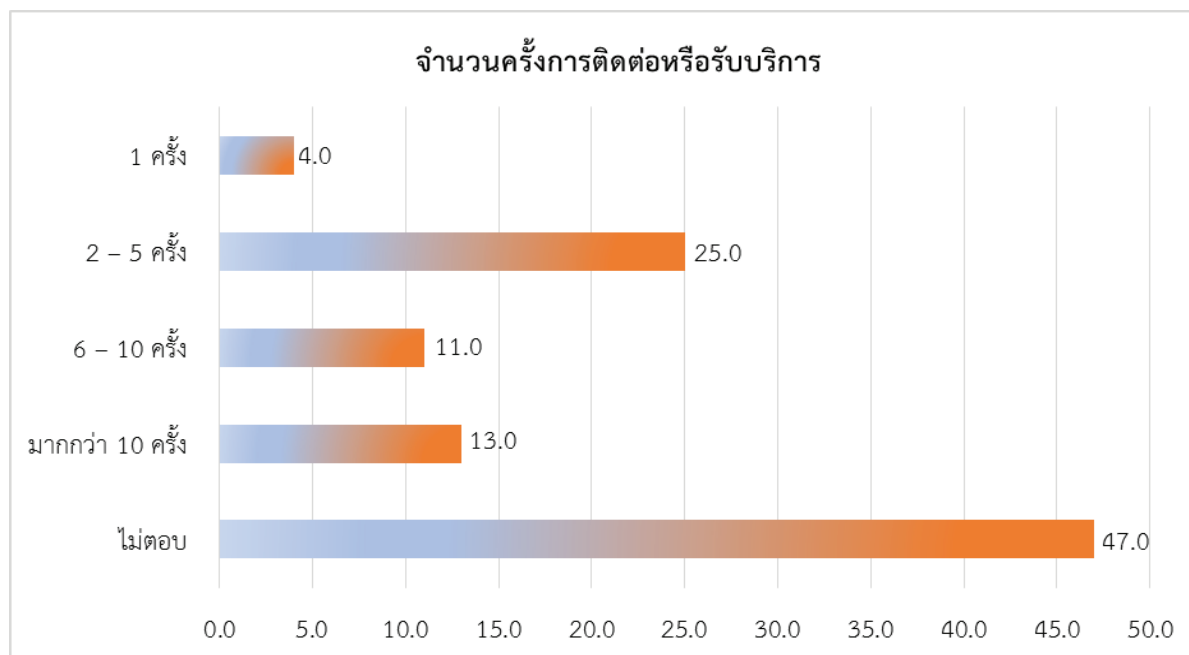
(2.1) การติดต่อหรือรับบริการจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ร้อยละ 88.0 เคยติดต่อหรือรับบริการจากศูนย์ศึกษาฯ ภูพานฯ รองลงมา ร้อยละ 8.0 ไม่ตอบ และน้อยที่สุด ร้อยละ 4.0 ไม่เคยติดต่อหรือรับบริการจากศูนย์ศึกษาฯ ภูพานฯ นอกจากนี้ จำนวนครั้งของการติดต่อหรือรับบริการ ร้อยละ 47.0 มีผู้ไม่ตอบแบบสอบถามข้อดังกล่าว รองลงมา ร้อยละ 25.0 มีการติดต่อหรือรับบริการจำนวน 2 – 5 ครั้ง และน้อยที่สุด ร้อยละ 4.0 มีการติดต่อหรือรับบริการจำนวน 1 ครั้ง รายละเอียดดังตารางที่ 9 และภาพที่ 1

ตารางที่ 9 การติดต่อหรือรับบริการจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

การติดต่อ/รับบริการจากศูนย์ศึกษาฯ ภูพานฯ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เคย	88	88.0
ไม่เคย	4	4.0
ไม่ตอบ	8	8.0
รวม	100	100
จำนวนครั้งในการติดต่อ/รับบริการ		
1 ครั้ง	4	4.0
2 – 5 ครั้ง	25	25.0
6 – 10 ครั้ง	11	11.0
มากกว่า 10 ครั้ง	13	13.0
ไม่ตอบ	47	47.0
รวม	100	100

ภาพที่ 1 จำนวนครั้งการติดต่อหรือรับบริการ

(2.2) การได้รับบริการจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ในด้านต่าง ๆ

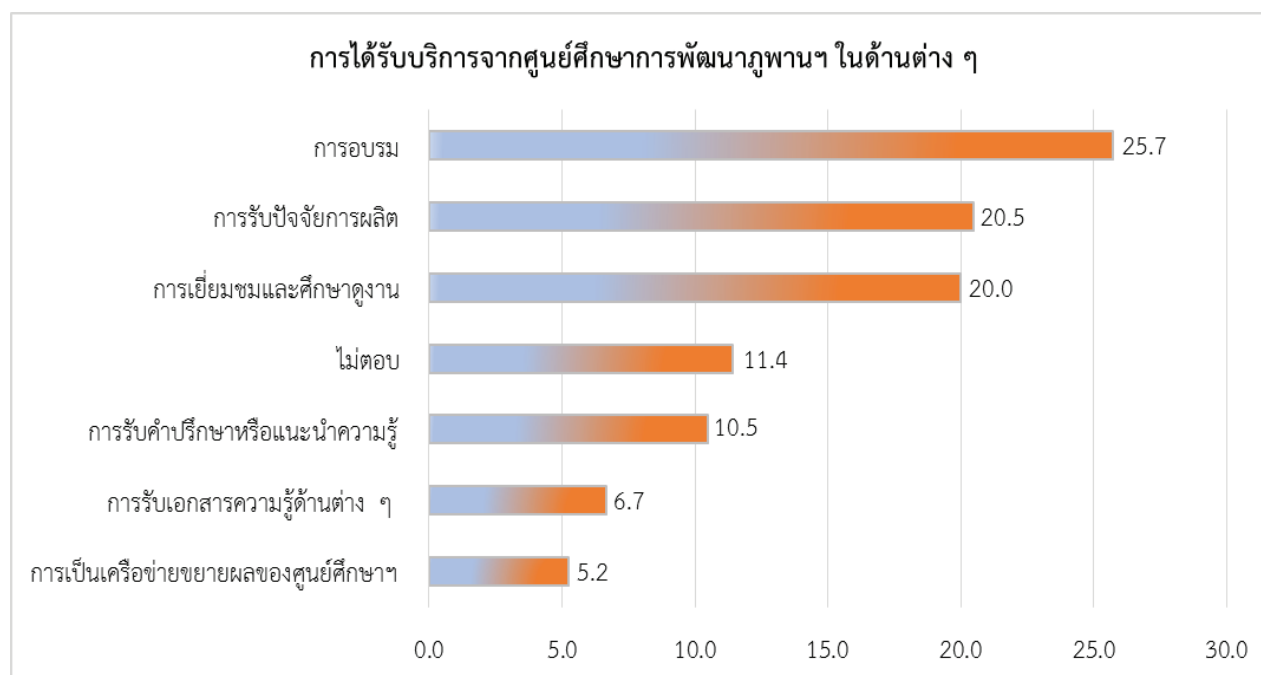
ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ร้อยละ 25.7 ได้รับบริการจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ในด้านการอบรม รองลงมาร้อยละ 20.5 ได้รับบริการจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ในด้านการรับปัจจัยการผลิต และน้อยที่สุดร้อยละ 5.2 ได้รับบริการจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ในด้านการเป็นเครือข่ายขยายผลของศูนย์ศึกษาฯ รายละเอียดดังตารางที่ 10 และภาพที่ 2

ตารางที่ 10 การได้รับบริการจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ในด้านต่าง ๆ

ด้าน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การอบรม	54	25.7
การรับปัจจัยการผลิต	43	20.5
การเยี่ยมชมและศึกษาดูงาน	42	20.0
ไม่ตอบ	24	11.4
การรับคำปรึกษาหรือแนะนำความรู้	22	10.5
การรับเอกสารความรู้ด้านต่าง ๆ	14	6.7
การเป็นเครือข่ายขยายผลของศูนย์ศึกษาฯ	11	5.2

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ภาพที่ 2 การได้รับบริการจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ในด้านต่าง ๆ

(2.3) รูปแบบการติดต่อสื่อสารกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ

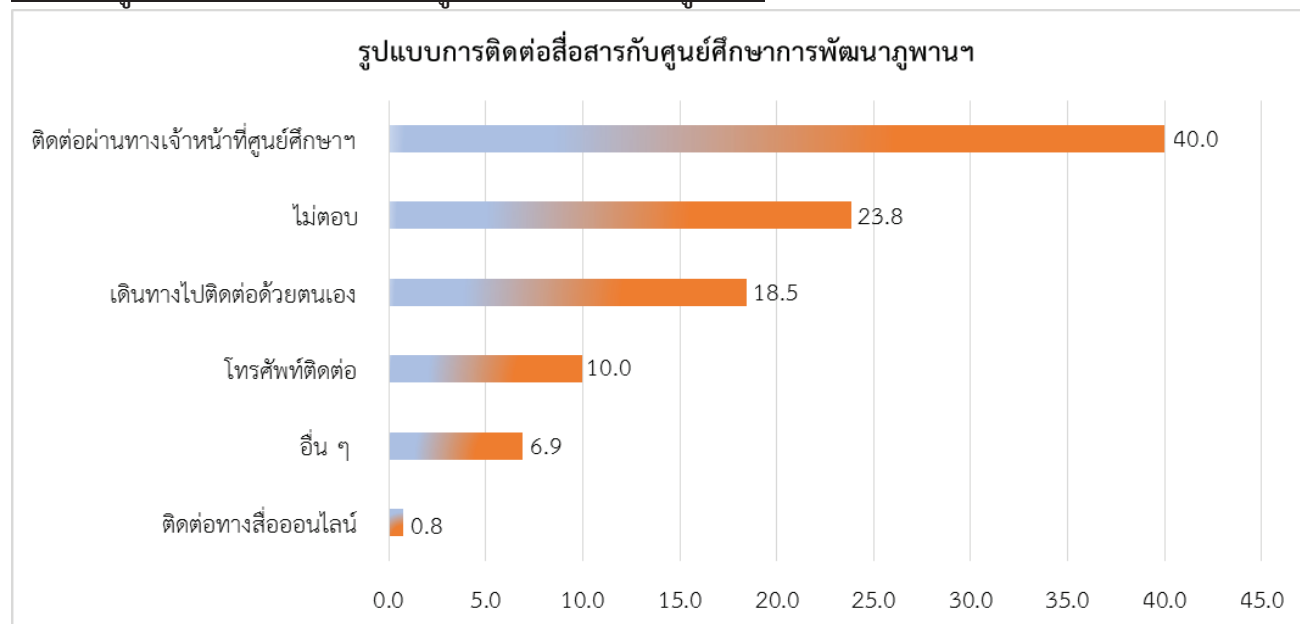
ผู้ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 40.0 ติดต่อสื่อสารกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ โดยติดต่อผ่านทางเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาฯ รองลงมา ร้อยละ 23.8 ไม่ตอบ และน้อยที่สุด ร้อยละ 0.8 ติดต่อสื่อสารกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ โดยติดต่อทางสื่อออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ ไลน์ หรือสื่อออนไลน์ รายละเอียดดังตารางที่ 11 และภาพที่ 3

ตารางที่ 11 รูปแบบการติดต่อสื่อสารกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ

รูปแบบ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ติดต่อผ่านทางเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาฯ	52	40.0
ไม่ตอบ	31	23.8
เดินทางไปติดต่อด้วยตนเอง	24	18.5
โทรศัพท์ติดต่อ	13	10.0
อื่น ๆ ได้แก่ ติดต่อผ่านการอบรมเป็นคณะ ติดต่อผ่านผู้นำชุมชน และติดต่อผ่านศูนย์เรียนรู้	9	6.9
ติดต่อทางสื่อออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ ไลน์ หรือสื่อออนไลน์	1	0.8

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ

ภาพที่ 3 รูปแบบการติดต่อสื่อสารกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ

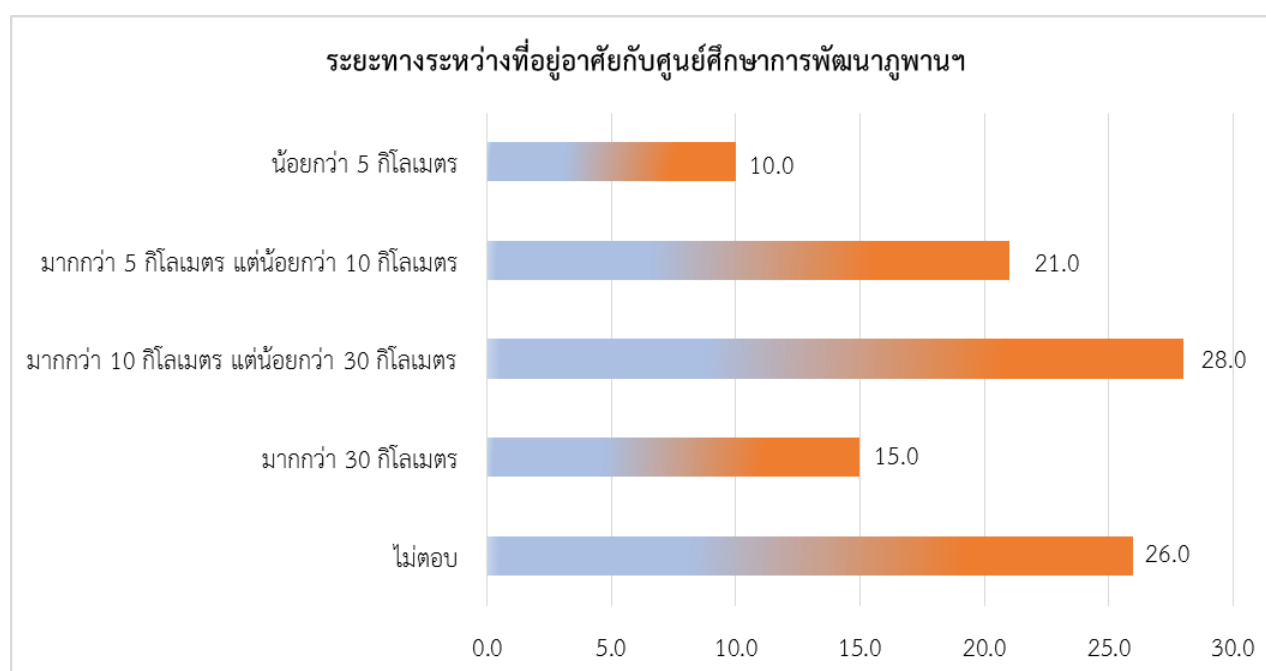
(2.4) ระยะทางระหว่างที่อยู่อาศัยกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

ผู้ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 28.0 มีที่อยู่อาศัยห่างจากศูนย์ศึกษาฯ มากกว่า 10 กิโลเมตร แต่น้อยกว่า 30 กิโลเมตร รองลงมา ร้อยละ 26.0 ไม่ตอบ และน้อยที่สุด ร้อยละ 10.0 มีที่อยู่อาศัยห่างจากศูนย์ศึกษาฯ น้อยกว่า 5 กิโลเมตร รายละเอียดดังตารางที่ 12 และภาพที่ 4

ตารางที่ 12 ระยะทางระหว่างที่อยู่อาศัยกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

ระยะทาง	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ห่างจากศูนย์ศึกษาฯ น้อยกว่า 5 กิโลเมตร	10	10.0
ห่างจากศูนย์ศึกษาฯ มากกว่า 5 กิโลเมตร แต่น้อยกว่า 10 กิโลเมตร	21	21.0
ห่างจากศูนย์ศึกษาฯ มากกว่า 10 กิโลเมตร แต่น้อยกว่า 30 กิโลเมตร	28	28.0
ห่างจากศูนย์ศึกษาฯ มากกว่า 30 กิโลเมตร	15	15.0
ไม่ตอบ	26	26.0
รวม	100	100

ภาพที่ 4 ระยะทางระหว่างที่อยู่อาศัยกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

(3) ประโยชน์ที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ซึ่งประกอบด้วย ประเด็นการศึกษา 4 ข้อหลัก ได้แก่ (1) การให้บริการและการอำนวยความสะดวก (2) การได้รับความรู้และการนำไปใช้ประโยชน์ (3) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ (4) ความพึงพอใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ และข้อเสนอแนะ ซึ่งสามารถอธิบายได้ ดังนี้

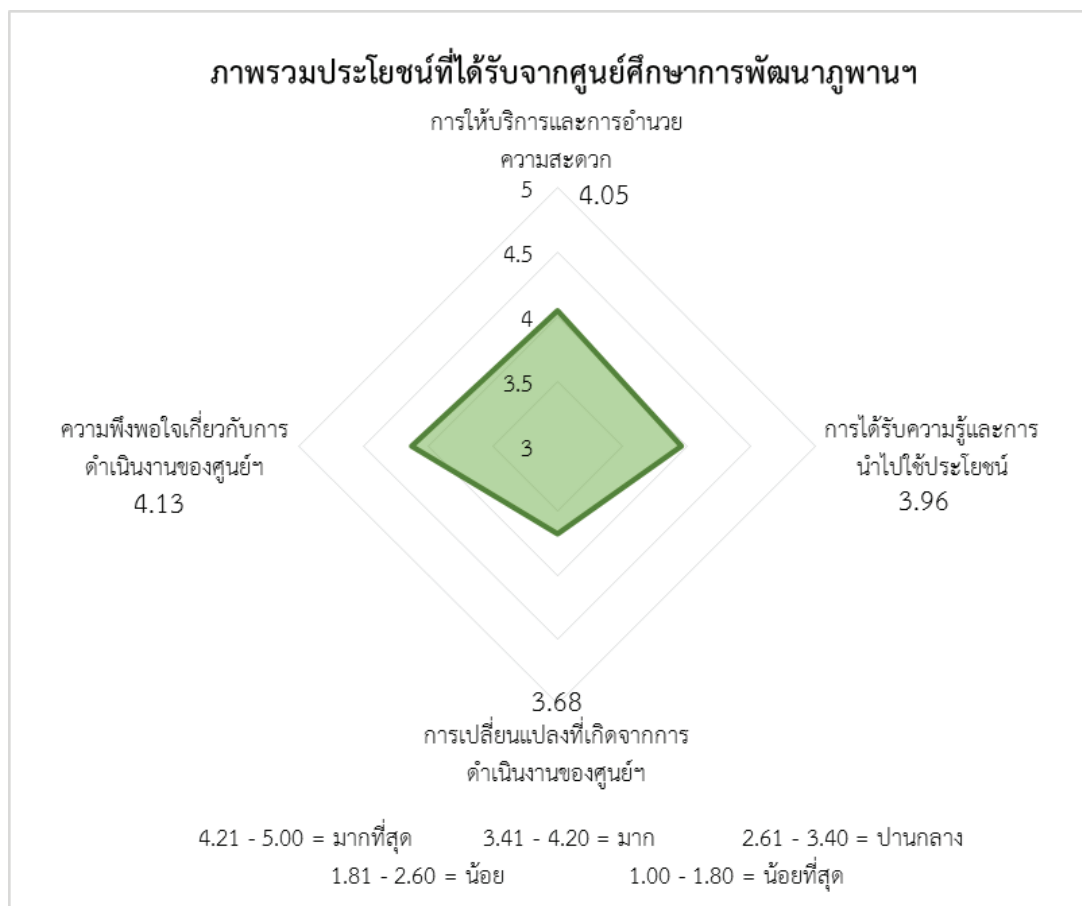
(3.1) ภาพรวม

ในการศึกษา พบว่า ประโยชน์ที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวม 3.96 ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ ลำดับแรก ความพึงพอใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.13 รองลงมา การให้บริการและการอำนวยความสะดวก อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.05 และการได้รับความรู้และการนำไปใช้ประโยชน์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.96 ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ 13 และภาพที่ 5

ตารางที่ 13 ภาพรวมประโยชน์ที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

ประโยชน์ที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ	ค่าเฉลี่ย	ระดับ
1) การให้บริการและการอำนวยความสะดวก	4.05	มาก
2) การได้รับความรู้และการนำไปใช้ประโยชน์	3.96	มาก
3) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ	3.68	มาก
4) ความพึงพอใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ	4.13	มาก
รวม	3.96	มาก

ภาพที่ 5 ภาพรวมประโยชน์ที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

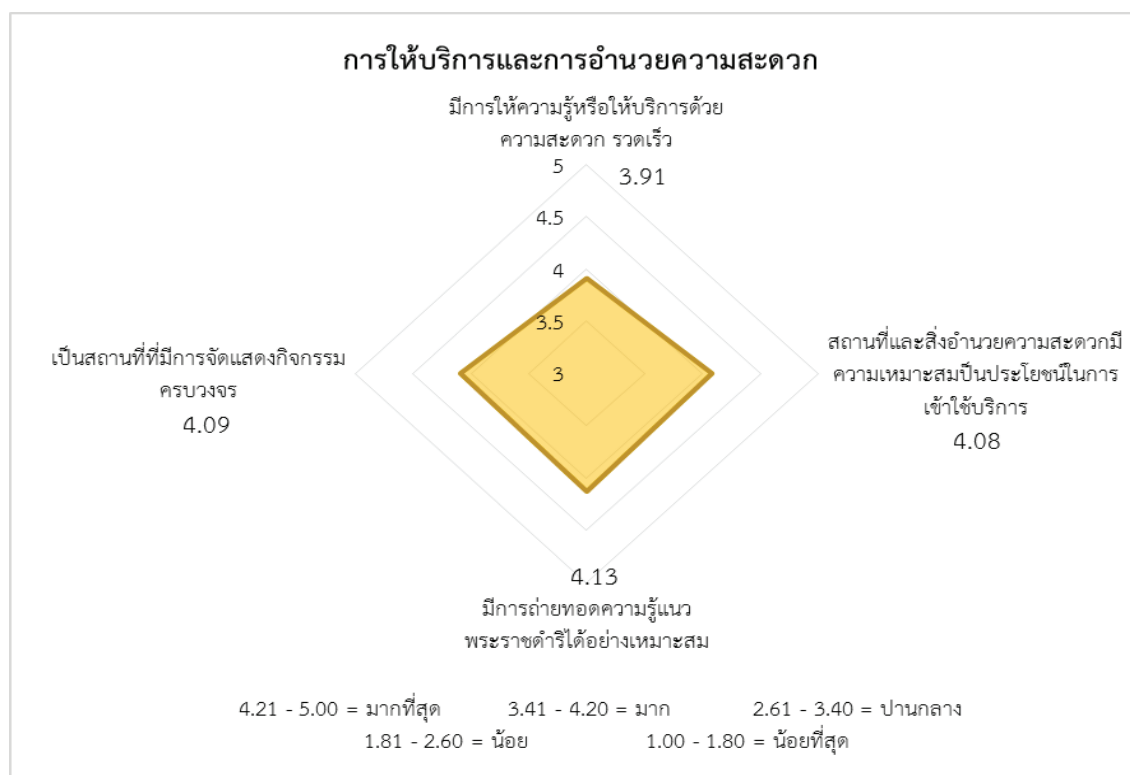
(3.2) การให้บริการและการอำนวยความสะดวก

ความคิดเห็นในด้านการให้บริการและการอำนวยความสะดวกในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวม 4.05 ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ ลำดับแรก เจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ มีการถ่ายทอดความรู้แนวพระราชดำริ อำนวยความสะดวก และให้บริการได้อย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.13 รองลงมา ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ เป็นสถานที่ที่มีการจัดแสดงกิจกรรมเกี่ยวกับองค์ความรู้แนวพระราชดำริ และมีการให้บริการที่หลากหลาย ครบวงจร อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.09 และสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ มีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์ในการเข้าใช้บริการ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.08 ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ 14 และภาพที่ 6

ตารางที่ 14 การให้บริการและการอำนวยความสะดวก

การให้บริการและการอำนวยความสะดวก	ค่าเฉลี่ย	ระดับ
1) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ มีการให้ความรู้หรือให้บริการด้วยความสะดวก รวดเร็ว	3.91	มาก
2) สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ มีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์ในการเข้าใช้บริการ	4.08	มาก
3) เจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ มีการถ่ายทอดความรู้แนวพระราชดำริ อำนวยความสะดวก และให้บริการ ได้อย่างเหมาะสม	4.13	มาก
4) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ เป็นสถานที่ที่มีการจัดแสดงกิจกรรมเกี่ยวกับองค์ความรู้แนวพระราชดำริและมีการให้บริการที่หลากหลาย ครบวงจร	4.09	มาก
รวม	4.05	มาก

ภาพที่ 6 การให้บริการและการอำนวยความสะดวก

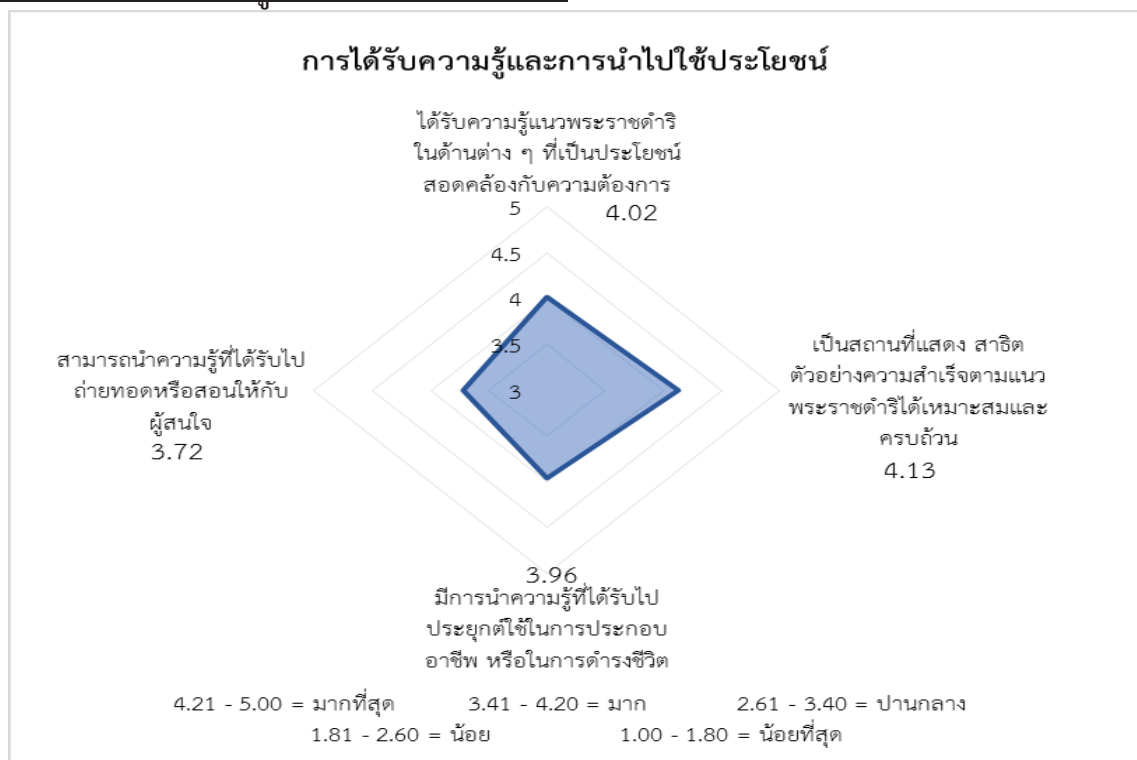
(3.3) การได้รับความรู้และการนำไปใช้ประโยชน์

ความคิดเห็นในด้านการได้รับความรู้และการนำไปใช้ประโยชน์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวม 3.96 ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ ลำดับแรก ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ เป็นสถานที่แสดง สาธิตตัวอย่างความสำเร็จตามแนวพระราชดำริ ได้เหมาะสมและครบถ้วน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.13 รองลงมา คือ ได้รับความรู้แนวพระราชดำริ ในด้านต่าง ๆ จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ที่เป็นประโยชน์ สอดคล้องกับความต้องการ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.02 และการนำความรู้ที่ได้รับจากศูนย์ศึกษา การพัฒนาภูพานฯ ไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพหรือในการดำรงชีวิต อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96 ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ 15 และภาพที่ 7

ตารางที่ 15 การได้รับความรู้และการนำไปใช้ประโยชน์

การได้รับความรู้และการนำไปใช้ประโยชน์	ค่าเฉลี่ย	ระดับ
1) ได้รับความรู้แนวพระราชดำริในด้านต่าง ๆ จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ที่เป็นประโยชน์ สอดคล้องกับความต้องการ	4.02	มาก
2) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ เป็นสถานที่แสดง สาธิต ตัวอย่างความสำเร็จตามแนวพระราชดำริได้เหมาะสมและครบถ้วน	4.13	มาก
3) มีการนำความรู้ที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ หรือในการดำรงชีวิต	3.96	มาก
4) สามารถนำความรู้ที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ไปถ่ายทอดหรือสอนให้กับผู้สนใจ	3.72	มาก
รวม	3.96	มาก

ภาพที่ 7 การได้รับความรู้และการนำไปใช้ประโยชน์

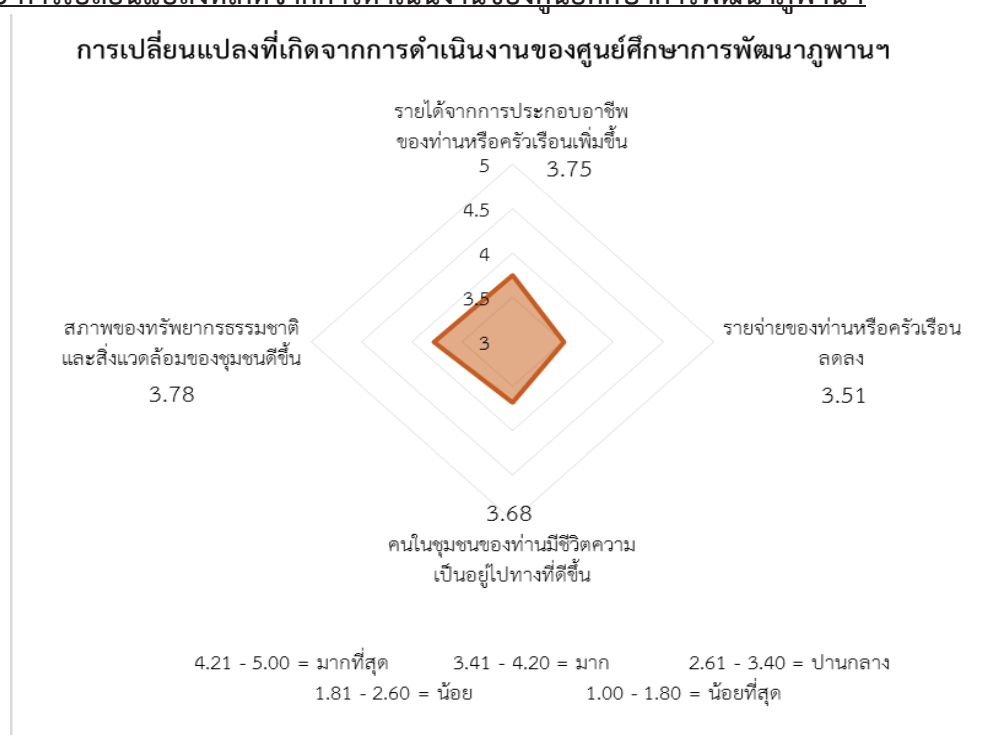
(3.4) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

ความคิดเห็นในด้านการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวม 3.68 ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ ลำดับแรก ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ได้มีส่วนช่วยทำให้สภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปทางที่ดีขึ้น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.78 รองลงมา ความรู้ที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ สามารถนำไปใช้ประโยชน์และสร้างรายได้จากการประกอบอาชีพของตนเองหรือครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.75 และศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ได้มีส่วนช่วยทำให้คนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ไปทางที่ดีขึ้น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.68 ตามลำดับรายละเอียดดังตารางที่ 16 และภาพที่ 8

ตารางที่ 16 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ	ค่าเฉลี่ย	ระดับ
1) ความรู้ที่ได้รับจากศูนย์ฯ ภูพานฯ สามารถนำไปใช้ประโยชน์และสร้างรายได้จากการประกอบอาชีพของท่านหรือครัวเรือนของท่านมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือไม่ มากน้อยเพียงใด	3.75	มาก
2) ความรู้ที่ได้รับจากศูนย์ฯ ภูพานฯ สามารถนำไปใช้ประโยชน์และทำให้รายจ่ายของท่านหรือครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงลดลงหรือไม่ มากน้อยเพียงใด	3.51	มาก
3) ศูนย์ฯ ภูพานฯ ได้มีส่วนช่วยทำให้คนในชุมชนของท่านมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ไปทางที่ดีขึ้นหรือไม่ มากน้อยเพียงใด	3.68	มาก
4) ศูนย์ฯ ภูพานฯ ได้มีส่วนช่วยทำให้สภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนของท่านมีการเปลี่ยนแปลงไปทางที่ดีขึ้นหรือไม่ มากน้อยเพียงใด	3.78	มาก
รวม	3.68	มาก

ภาพที่ 8 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

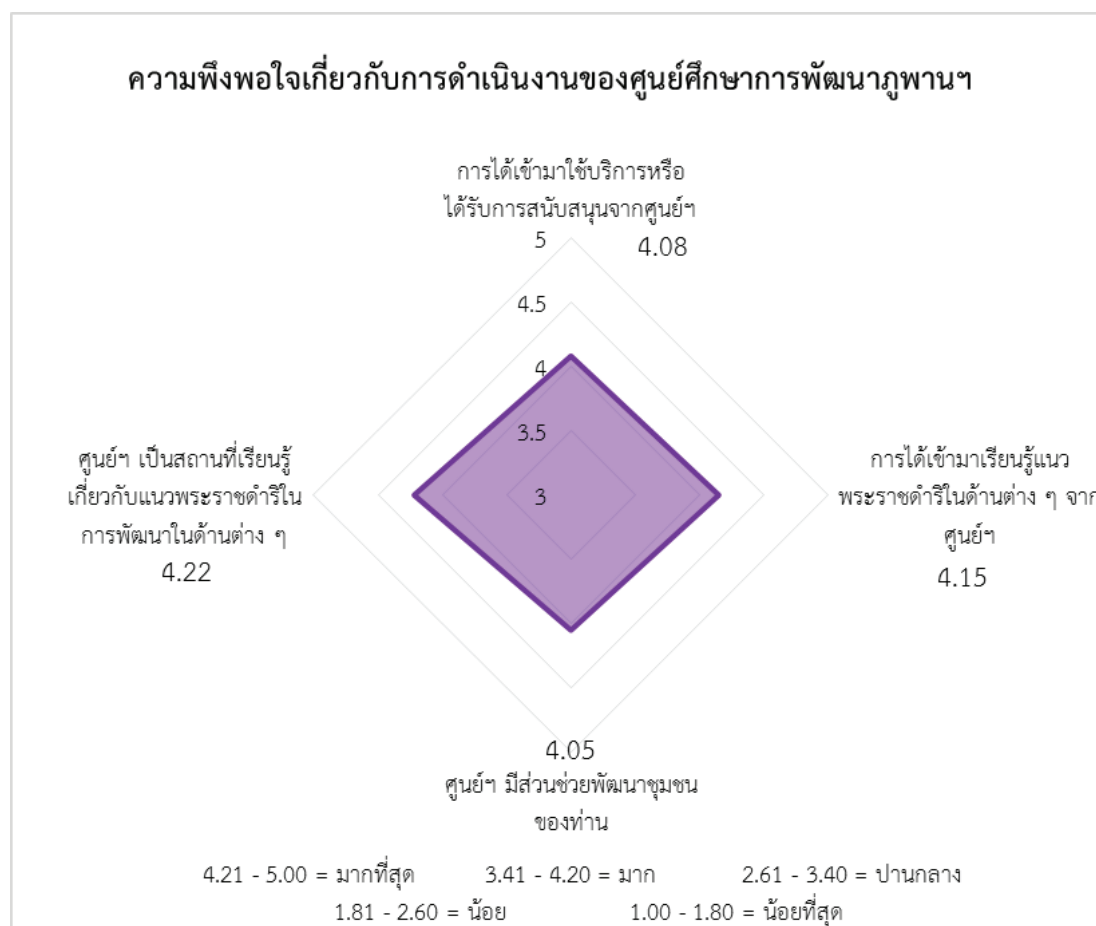
(3.5) ความพึงพอใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

ความพึงพอใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.13 ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้ ลำดับแรก การเป็นสถานที่เรียนรู้เกี่ยวกับแนวพระราชดำริในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.22 รองลงมา การได้เข้ามาเรียนรู้แนวพระราชดำริในด้านต่าง ๆ จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.15 และการได้เข้ามาใช้บริการหรือได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.08 ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ 17 และภาพที่ 9

ตารางที่ 17 ความพึงพอใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

ความพึงพอใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ	ค่าเฉลี่ย	ระดับ
1. การได้เข้ามาใช้บริการหรือได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ฯ ภูพานฯ	4.08	มาก
2. การได้เข้ามาเรียนรู้แนวพระราชดำริในด้านต่าง ๆ จากศูนย์ฯ ภูพานฯ	4.15	มาก
3. การดำเนินงานของศูนย์ฯ ภูพานฯ ในการมีส่วนช่วยพัฒนาชุมชนของท่าน	4.05	มาก
4. การดำเนินงานของศูนย์ฯ ภูพานฯ ในการเป็นสถานที่เรียนรู้เกี่ยวกับแนวพระราชดำริในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ	4.22	มากที่สุด
รวม	4.13	มาก

ภาพที่ 9 ความพึงพอใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

จากการศึกษาข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ร้อยละ 11.0 มีข้อเสนอแนะว่า ศูนย์ศึกษาฯ ควรเข้าเยี่ยมบ่อย ๆ จัดการอบรมและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง สมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่ ต้องการอบรมการเกษตรสร้างรายได้หลังการทำนา รายจ่ายมากกว่ารายได้ ต้องการให้ช่วยเหลือ สนับสนุน ปัจจัยการผลิต ได้แก่ พันธุ์สัตว์เลี้ยงต่าง ๆ อาทิ สุกร ปลาน้ำจืด และปลาพันธุ์ต่าง ๆ พันธุ์ไม้ มะม่วง ลิ้นจี่พันธุ์ นพ.1 และเห็ด

ควรแจกจ่ายต้นไม้และปัจจัยการผลิตให้หลากหลายและทั่วถึง ไม่กระจุกเฉพาะกลุ่ม เห็นด้วยในเรื่องการเจาะน้ำบาดาลและแท่งค้ำน้ำเพื่อการใช้งานอย่างพอเพียงในหน้าแล้ง ในเรื่องเวลานัดหมาย ศูนย์ฯ ควรระบุเวลาที่แน่นอน ขอขอบคุณศูนย์ศึกษาฯ ที่มาช่วยเหลือแนะนำการทำเกษตรผสมผสานที่ได้ผลค่อนข้างมาก ทำให้มีรายได้และอาชีพที่มั่นคง มีอาหารเพียงพอ พึ่งพาตัวเองได้ ขอให้สนับสนุนเกษตรกรและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ควรสำรวจ ในแต่ละหมู่บ้านหรือครัวเรือนว่ามีอาชีพอะไรบ้าง จะได้ทราบปัญหาที่แท้จริง และสามารถแก้ปัญหาได้ถูกต้อง ตรงกับปัญหาที่เกิดขึ้น และผู้ย้ายเข้ามาใหม่ในพื้นที่ที่มีความประสงค์จะเข้าร่วมกลุ่ม รายละเอียดดังตารางที่ 18

ตารางที่ 18 ข้อเสนอแนะของประชาชนในการดำเนินงานโครงการฯ

ข้อเสนอแนะของประชาชนในการดำเนินงานโครงการฯ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ไม่มีข้อเสนอแนะ	89	89.0
มีข้อเสนอแนะ	11	11.0
ได้แก่ :-		
1. อยากให้เจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาฯ เข้าเยี่ยมบ่อย ๆ	1	
2. ควรจัดการอบรมและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ควรกระจายการแจกต้นไม้ และปัจจัยการผลิตให้ทั่วถึง หลากหลายและไม่กระจุกเฉพาะกลุ่ม	1	
3. มีความต้องการพันธุ์ปลาน้ำจืด	1	
4. ปัจจุบันเป็นเครือข่ายและร่วมงานกับศูนย์ฯ ภูพานฯ มานานแล้ว เห็นด้วยกับการเจาะน้ำบาดาลและแท่งค้ำน้ำเพื่อการใช้งานอย่างพอเพียงในหน้าแล้ง และขอให้มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิต	1	
5. มีความต้องการพันธุ์ปลาน้ำจืด พันธุ์ไม้ สัตว์เลี้ยง สุกร และเห็ด	1	
6. มีความต้องการปัจจัยการผลิต มะม่วง ลิ้นจี่พันธุ์ นพ.1 พันธุ์ปลา และเห็ด	1	
7. ความคิดเห็นของคนในกลุ่มนาแปลงใหญ่ อยากให้ศูนย์ศึกษาฯ มาฝึกอบรมให้สมาชิกได้ทำการเกษตรให้มีรายได้หลังจากทำนาเสร็จ ปัจจุบันรายจ่ายมากกว่ารายได้มาก จึงต้องการความช่วยเหลือ	1	
8. ขอให้ศูนย์ฯ ช่วยระบุเวลาที่แน่นอนเวลาทำการนัดหมาย	1	

ข้อเสนอแนะของประชาชนในการดำเนินงานโครงการฯ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
9. ขอบคุณศูนย์ศึกษาฯ ที่เข้ามาช่วยเหลือแนะนำการทำเกษตรผสมผสานรูปแบบที่สามารถทำเกษตรให้ได้ผลค่อนข้างมาก ทำให้มีรายได้และมีอาชีพที่มั่นคง มีอาหารเพียงพอ พึ่งพาตัวเองได้ และขอให้ศูนย์ศึกษาฯ เข้ามาสนับสนุนเกษตรกรและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง	1	
10. ควรลงพื้นที่สำรวจการปฏิบัติงานจริงในแต่ละหมู่บ้านหรือครัวเรือนว่าประกอบอาชีพอะไรบ้าง จะได้ทราบปัญหาที่แท้จริง และสามารถแก้ปัญหาได้ถูกต้องตรงกับปัญหาที่เกิดขึ้น	1	
11. ผู้ย้ายเข้ามาใหม่ในพื้นที่ที่มีความประสงค์จะเข้าร่วมกลุ่ม	1	

บทที่ 4

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การประเมินผลสัมฤทธิ์โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ บ้านนาแก ตำบลห้วยยาง อำเภอเมือง จังหวัดสกลนคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารวบรวมข้อมูลและประเมินผลการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ดำเนินการตามแผนแม่บทศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ปี พ.ศ. 2560-2565 และเพื่อศึกษาถึงผลสัมฤทธิ์ตลอดจนปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ รวมทั้งเพื่อศึกษาแนวทางการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในระยะต่อไป มีการเก็บรวบรวมข้อมูลใน 2 ลักษณะ ได้แก่ การศึกษารวบรวมข้อมูลจากเอกสารเพื่อให้ได้ข้อมูลผลการดำเนินงานที่ผ่านมา เป็นข้อมูลพื้นฐานในการประเมินผล โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูลจากประชาชนผู้รับประโยชน์ในพื้นที่ดำเนินงานและพื้นที่ให้บริการของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ และการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำรายงาน โดยนำข้อมูลมาแปลความหมายเพื่ออธิบายผล รวมถึงการใช้ข้อมูลทฤษฎีที่เกี่ยวข้องโดยใช้วิธีการศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) ได้แก่ แผนที่ ภาพถ่าย และรายงานผลการดำเนินงานโครงการฯ ที่ผ่านมาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการประเมินผลโครงการฯ และการศึกษาภาคสนาม (Field Work Study) ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมเก็บข้อมูลตามสภาพความเป็นจริง โดยใช้แบบสอบถามในการสอบถามประชาชนกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับประโยชน์จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ เพื่อทราบถึงการได้รับประโยชน์และผลกระทบจากโครงการฯ โดยทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ในการตอบแบบสอบถาม จำนวน 100 ตัวอย่าง และนำมาประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์ ได้นำค่าสถิติจากการแปรผลข้อมูลมาเสนอ ในรูปแบบตารางข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative Data) และนำข้อมูลมาแปลความหมายเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative Data) และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงตรรกะ โดยอธิบายและพรรณนาประกอบกับข้อมูลทฤษฎีและข้อมูลเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

4.1 สรุปผลการศึกษา

(1) ข้อมูลทั่วไป

จากการศึกษาข้อมูลโดยใช้แบบสำรวจสอบถามประชาชนกลุ่มตัวอย่างผู้รับประโยชน์จากโครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ จำนวน 100 ชุด พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 51.0 และเป็นเพศชาย ร้อยละ 48.0 มีอายุเฉลี่ย 55 ปี โดยร้อยละ 39.0 มีอายุ 51 – 60 ปี รองลงมา ร้อยละ 18.0 มีอายุ 61 – 70 ปี และน้อยที่สุดร้อยละ 6.0 มีอายุ 71 ปี ขึ้นไป จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อาศัยอยู่ด้วยกัน เฉลี่ย 4 คน โดยส่วนใหญ่ร้อยละ 50.0 มีสมาชิกในครัวเรือน จำนวน 4 – 6 คน รองลงมา ร้อยละ 29.0 มีสมาชิกในครัวเรือน 1 – 3 คน และน้อยที่สุดร้อยละ 9.0 มีสมาชิกในครัวเรือน 7 คนขึ้นไป ทั้งนี้ จำนวนสมาชิกในครัวเรือนน้อยที่สุดจำนวน 1 คน และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมากที่สุดจำนวน 12 คน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เฉลี่ย 35 ปี โดยร้อยละ 35.0 ไม่ตอบ รองลงมา ร้อยละ 23.0 อาศัยอยู่ในพื้นที่ 21 – 40 ปี และน้อยที่สุดร้อยละ 6.0 อาศัยอยู่ในพื้นที่ 61 ปีขึ้นไป ทั้งนี้ ระยะเวลาอาศัยอยู่ในพื้นที่น้อยที่สุด 2 ปี และอาศัยอยู่ในพื้นที่มากที่สุด 73 ปี สถานภาพในครัวเรือน ส่วนใหญ่ร้อยละ 54.0 เป็นหัวหน้าครอบครัว รองลงมา ร้อยละ 30.0 เป็นสมาชิก ในครอบครัว และน้อยที่สุดร้อยละ 6.0 เป็นผู้อาศัย ระดับการศึกษาสูงสุด

ส่วนใหญ่ร้อยละ 61.0 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมา ร้อยละ 27.0 จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และน้อยที่สุด ร้อยละ 1.0 ไม่ได้เข้าโรงเรียน

การประกอบอาชีพ

ด้านการประกอบอาชีพ ในส่วนของอาชีพหลัก ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ร้อยละ 59.0 ประกอบอาชีพทำการเกษตร รองลงมา ร้อยละ 34.0 ไม่ตอบ และน้อยที่สุด ร้อยละ 1.0 ประกอบอาชีพอื่น ๆ ได้แก่ ทำการเกษตรผสมผสาน ในส่วนของอาชีพรอง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ร้อยละ 36.0 ประกอบอาชีพเลี้ยงสัตว์ รองลงมา ร้อยละ 31.2 ประกอบอาชีพทำการเกษตร และน้อยที่สุด จำนวนเท่ากัน ร้อยละ 2.4 ประกอบอาชีพเป็นเจ้าของธุรกิจ และประกอบอาชีพอื่น ๆ ได้แก่ เลี้ยงหมู เลี้ยงไก่ วิสาหกิจข้าวฮาง และผู้ที่ไม่มียาชีพรอง

สถานะบ้านพักอาศัย

ด้านสถานะบ้านพักอาศัย ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ร้อยละ 87.0 อาศัยบ้านพักของตนเอง/สมาชิก ในครอบครัว รองลงมา ร้อยละ 12.0 ไม่ตอบ และน้อยที่สุด ร้อยละ 1.0 มีสถานะบ้านพักอาศัยเป็นการเช่าผู้อื่น

สถานะที่ดินทำกิน

ด้านสถานะที่ดินทำกิน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ร้อยละ 88.6 เป็นที่ดินทำกินประเภทของตนเอง/สมาชิกในครอบครัว มีจำนวนที่ดินเฉลี่ย 11.75 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 9.3 เป็นที่ดินทำกินประเภทเช่าผู้อื่น มีจำนวนที่ดินเฉลี่ย 7.45 ไร่ และน้อยที่สุด ร้อยละ 2.1 เป็นที่ดินทำกินอื่น ๆ ซึ่งไม่ระบุข้อมูล เฉลี่ยจำนวน 3 ไร่

การเป็นสมาชิกกลุ่ม

ด้านการเป็นสมาชิกกลุ่ม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ร้อยละ 66.0 เป็นสมาชิกกลุ่ม ในส่วนของ ผู้เป็นสมาชิกกลุ่มอาชีพ ได้แก่ กลุ่มนาแปลงใหญ่ กลุ่มชาวบ่อ และกลุ่มราชการ คิดเป็นร้อยละ 7.0 และผู้ที่ไม่ตอบ ร้อยละ 16.0 นอกจากนี้ ร้อยละ 38.1 เป็นสมาชิกกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน รองลงมา ร้อยละ 33.6 เป็นสมาชิกกลุ่มฌาปนกิจ และน้อยที่สุด ร้อยละ 0.9 เป็นสมาชิกกลุ่มจัดการป่าไม้

การมีตำแหน่งในชุมชน

ด้านการมีตำแหน่งในชุมชน ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ร้อยละ 58.0 ไม่มีตำแหน่งในชุมชน ร้อยละ 14.0 มีตำแหน่งในชุมชน และร้อยละ 28.0 ไม่ตอบในข้อดังกล่าว โดยตำแหน่งส่วนใหญ่ ร้อยละ 56.2 คือตำแหน่งอื่น ๆ ได้แก่ กรรมการกลุ่มกลุ่มสตรี กรรมการหมู่บ้าน กลุ่มปุ๋ยอินทรีย์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน รองลงมา ร้อยละ 31.2 เป็นหัวหน้ากลุ่มผู้ใช้น้ำ และน้อยที่สุด จำนวนเท่ากัน ร้อยละ 6.3 เป็นหัวหน้ากลุ่มอาชีพ และหัวหน้ากลุ่มออมทรัพย์

รายได้และรายจ่ายของครัวเรือน

ด้านรายได้และรายจ่ายของครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมา ผู้ตอบแบบสอบถาม มีรายได้รวมเฉลี่ย 116,465.91 บาทต่อปี โดยมีรายได้รวมสูงสุด 300,000 บาท/ปี และมีรายได้รวมต่ำสุด 5,000 บาท/ปี ในส่วนของรายจ่ายรวมเฉลี่ย 89,073.17 บาท/ปี โดยมีรายจ่ายรวมสูงสุด 270,000 บาท/ปี และมีรายจ่ายรวมต่ำสุด 3,000 บาท/ปี อนึ่ง รายได้รวมหลังหักรายจ่ายของครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมาพบว่า รายได้รวมเฉลี่ย คือ 27,392.74 บาทต่อปี โดยมีรายได้รวมเฉลี่ยหลังหักรายจ่ายต่ำสุด 2,000 บาทต่อปี และมีรายได้รวมเฉลี่ย หลังหักรายจ่ายสูงสุด 30,000 บาทต่อปี

(2) การรับรู้และใช้บริการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

จากการศึกษาข้อมูลการรับรู้และใช้บริการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ สามารถสรุปได้ ดังนี้

(2.1) การติดต่อหรือรับบริการจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ร้อยละ 88.0 เคยติดต่อหรือรับบริการจากศูนย์ศึกษาภูพานฯ รองลงมาร้อยละ 8.0 ไม่ตอบ และน้อยที่สุด ร้อยละ 4.0 ไม่เคยติดต่อหรือรับบริการจากศูนย์ศึกษาภูพานฯ นอกจากนี้ จำนวนครั้งของการติดต่อหรือรับบริการ ร้อยละ 47.0 มีผู้ไม่ตอบแบบสอบถามข้อดังกล่าว รองลงมา ร้อยละ 25.0 มีการติดต่อหรือรับบริการจำนวน 2 – 5 ครั้ง และน้อยที่สุด ร้อยละ 4.0 มีการติดต่อหรือรับบริการจำนวน 1 ครั้ง

(2.2) การได้รับบริการจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ในด้านต่าง ๆ

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ ร้อยละ 25.7 ได้รับบริการจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ในด้านการอบรม รองลงมา ร้อยละ 20.5 ได้รับบริการจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ในด้านการรับปัจจัยการผลิต และน้อยที่สุด ร้อยละ 5.2 ได้รับบริการจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ในด้านการเป็นเครือข่ายขยายผลของศูนย์ศึกษาฯ

(2.3) รูปแบบการติดต่อสื่อสารกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

ผู้ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 40.0 ติดต่อสื่อสารกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ โดยติดต่อผ่านทางเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาฯ รองลงมา ร้อยละ 23.8 ไม่ตอบ และน้อยที่สุด ร้อยละ 0.8 ติดต่อสื่อสารกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ โดยติดต่อทางสื่อออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ ไลน์ หรือสื่อออนไลน์

(2.4) ระยะทางระหว่างที่อยู่อาศัยกับศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

ผู้ตอบแบบสอบถาม ร้อยละ 28.0 มีที่อยู่อาศัยห่างจากศูนย์ศึกษาฯ มากกว่า 10 กิโลเมตร แต่น้อยกว่า 30 กิโลเมตร รองลงมา ร้อยละ 26.0 ไม่ตอบ และน้อยที่สุด ร้อยละ 10.0 มีที่อยู่อาศัยห่างจากศูนย์ศึกษาฯ น้อยกว่า 5 กิโลเมตร

(3) ประโยชน์ที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ สามารถสรุปได้ดังนี้

(3.1) ภาพรวม

การศึกษาความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับประโยชน์ที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวม 3.96 โดยลำดับแรก มีความพึงพอใจเกี่ยวกับการดำเนินงาน ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.13 รองลงมา การให้บริการและการอำนวยความสะดวก อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.05 และการได้รับความรู้และการนำไปใช้ประโยชน์ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.96 ตามลำดับ

(3.2) การให้บริการและการอำนวยความสะดวก

ความคิดเห็นในด้านการให้บริการและการอำนวยความสะดวก ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวม 4.05 โดยลำดับแรก ประชาชนเห็นว่า เจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ มีการถ่ายทอดความรู้แนวพระราชดำริ อำนวยความสะดวก และให้บริการได้อย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.13 รองลงมา ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ เป็นสถานที่ที่มีการจัดแสดงกิจกรรมเกี่ยวกับองค์ความรู้แนวพระราชดำริ และมีการให้บริการที่หลากหลาย ครบวงจร อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.09 และสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวก

สะดวกของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ มีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์ในการเข้าใช้บริการ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.08 ตามลำดับ

(3.3) การได้รับความรู้และการนำไปใช้ประโยชน์

ความคิดเห็นในด้านการได้รับความรู้และการนำไปใช้ประโยชน์ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวม 3.96 โดยลำดับแรก ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ เป็นสถานที่แสดง สาธิต ตัวอย่างความสำเร็จตามแนวพระราชดำริ ได้เหมาะสมและครบถ้วน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.13 รองลงมา คือ ได้รับความรู้แนวพระราชดำริ ในด้านต่าง ๆ จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ที่เป็นประโยชน์สอดคล้องกับความต้องการ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.02 และการนำความรู้ที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพหรือในการดำรงชีวิต อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.96 ตามลำดับ

(3.4) การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

ความคิดเห็นในด้านการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยรวม 3.68 โดยลำดับแรก ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ได้มีส่วนช่วยให้สภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปทางที่ดีขึ้น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.78 รองลงมา ความรู้ที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ สามารถนำไปใช้ประโยชน์และสร้างรายได้จากการประกอบอาชีพของตนเองหรือครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.75 และศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ได้มีส่วนช่วยให้คนในชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.68 ตามลำดับ

(3.5) ความพึงพอใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ

ความพึงพอใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.13 โดยลำดับแรก ประชาชนมีความพอใจการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ในการเป็นสถานที่เรียนรู้เกี่ยวกับแนวพระราชดำริในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.22 รองลงมา การได้เข้ามาเรียนรู้แนวพระราชดำริในด้านต่าง ๆ จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.15 และการได้เข้ามาใช้บริการหรือได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.08 ตามลำดับ

4.2 ข้อเสนอแนะ

(1) ข้อเสนอแนะของประชาชน

จากการสำรวจข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่ามีผู้ให้ข้อเสนอแนะ ร้อยละ 11.0 โดยให้ข้อเสนอแนะว่า ศูนย์ศึกษาฯ ควรเข้าเยี่ยมบ่อย ๆ จัดการอบรมและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง สมาชิกกลุ่มนาแปลงใหญ่ ต้องการอบรมการเกษตรสร้างรายได้หลังการทำนา รายจ่ายมากกว่ารายได้ ต้องการให้ช่วยเหลือสนับสนุนปัจจัยการผลิต ได้แก่ พันธุ์สัตว์เลี้ยงต่าง ๆ อาทิ สุกร ปลาน้ำจืด และปลาพันธุ์ต่าง ๆ พันธุ์ไม้ มะม่วง ลิ้นจี่พันธุ์ นพ.1 และเห็ด ควรแจกจ่ายต้นไม้และปัจจัยการผลิตให้หลากหลายและทั่วถึง ไม่กระจุกเฉพาะกลุ่ม เห็นด้วยในเรื่องการเจาะน้ำบาดาลและแทงค์น้ำเพื่อการใช้งานอย่างพอเพียงในหน้าแล้ง ในเรื่องเวลานัดหมายศูนย์ฯ ควรระบุเวลาที่แน่นอน และผู้ตอบแบบสอบถามบางรายชอบคุณศูนย์ศึกษาฯ ที่มาช่วยเหลือแนะนำการทำเกษตรผสมผสานที่ได้ผลค่อนข้างมาก ทำให้มีรายได้และอาชีพที่มั่นคง มีอาหารเพียงพอ พึ่งพาตัวเองได้ ขอให้สนับสนุนเกษตรกรและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ควรสำรวจในแต่ละหมู่บ้านหรือครัวเรือนว่ามีอาชีพ

อะไรบ้าง จะได้ทราบปัญหาที่แท้จริง และสามารถแก้ปัญหาได้ถูกต้องตรงกับปัญหาที่เกิดขึ้น และผู้ย้ายเข้ามาใหม่ในพื้นที่มีความประสงค์จะเข้าร่วมกลุ่ม

(2) ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

ในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ มีข้อเสนอแนะดังนี้

(2.1) ควรสนับสนุนในการจัดอบรมให้ความรู้/พัฒนาอาชีพที่หลากหลายเพื่อสร้างอาชีพเสริมเพิ่มรายได้ให้เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง

(2.2) การสนับสนุนปัจจัยการผลิต ควรมีระบบแบบแผนที่ชัดเจน เพื่อให้การแจกจ่ายมีคุณภาพ มีความหลากหลายและทั่วถึง สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน

(2.3) แผนการดำเนินงานของศูนย์ฯ ในระยะต่อไป ควรเพิ่มแนวทางช่วยเหลือราษฎร โดยมุ่งเน้นด้านคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น จึงควรสำรวจข้อมูลเพื่อรับทราบปัญหาของประชาชนให้ครอบคลุมทั่วถึงทั้งในหมู่บ้าน/ครัวเรือน เพื่อเป็นเครื่องมือในการกำหนดแนวทางพัฒนา/ส่งเสริมอาชีพ ให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน โดยมีแผนการตลาดรองรับ

(2.4) ควรติดตามผลการดำเนินงานของโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ ของศูนย์ฯ อย่างต่อเนื่อง

(2.5) การจัดทำรายงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ควรนำเสนอตามกรอบแนวทางการดำเนินงานของยุทธศาสตร์ 3 ด้าน คือ 1) ด้านการศึกษา ทดลอง วิจัย และพัฒนา 2) ด้านการขยายผล การพัฒนาและถ่ายทอดองค์ความรู้ และ 3) ด้านการบริหารจัดการองค์กร ทั้งนี้ เพื่อประโยชน์ในการรวบรวมข้อมูล และนำเสนอ ผลการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานฯ ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันกับศูนย์ศึกษาฯ อื่น ๆ ต่อไป

ภาคผนวก

แบบสอบถามผู้ได้รับประโยชน์จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ
(สำหรับประชาชน/เกษตรกร/ผู้มาใช้บริการ)
ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
จังหวัดสกลนคร

แบบสอบถามนี้สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ได้จัดทำขึ้นเพื่อใช้ในการประเมินผลสัมฤทธิ์การดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ที่ได้ดำเนินงานสนองพระราชดำริในด้านต่าง ๆ และการดำเนินงานตามแผนแม่บทของศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

โดย กองติดตามประเมินผล สำนักงาน กปร.

วันที่ตอบแบบสอบถาม .....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

- 1) ชื่อ-สกุล .....เบอร์ติดต่อ .....
- เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง อายุ.....ปี
- 2) บ้านเลขที่ ..... หมู่ที่ ..... ชื่อบ้าน ..... ตำบล .....
- อำเภอ ..... จังหวัด .....
- 3) จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่อาศัยด้วยกันในปัจจุบัน ..... คน ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ..... ปี
- 4) สถานภาพในครัวเรือน ☐ หัวหน้าครอบครัว ☐ สมาชิกในครอบครัว ☐ ผู้อาศัย
- 5) ระดับการศึกษาสูงสุดของผู้ตอบ
☐ ประถมศึกษา
☐ ระดับมัธยมศึกษา
☐ ระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า
☐ ไม่ได้เข้าโรงเรียน
- 6) อาชีพหลัก
☐ เกษตร ☐ เลี้ยงสัตว์ ☐ เจ้าของธุรกิจ ☐ รับจ้าง
☐ รับราชการ ☐ ประมง
☐ อื่น ๆ (ระบุ) .....
- 7) อาชีพรอง (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)
☐ เกษตร ☐ เลี้ยงสัตว์ ☐ เจ้าของธุรกิจ ☐ รับจ้าง
☐ รับราชการ ☐ ประมง ☐ อื่น(ระบุ) .....
- ☐ ไม่มี

8) สถานะบ้านพักอาศัย

- ☐ ของตนเอง/สมาชิกในครอบครัว
- ☐ เช่าผู้อื่น
- ☐ อื่น ๆ (ระบุ) .....

9) จำนวนและสถานะที่ดินทำกิน (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

- ☐ ของตนเอง/สมาชิกในครอบครัว จำนวน ..... ไร่
- ☐ เช่าผู้อื่น จำนวน ..... ไร่
- ☐ อื่น ๆ ระบุ จำนวน ..... ไร่
- ☐ ไม่มี

10) ท่านเป็นสมาชิกกลุ่มในชุมชนหรือไม่ ☐ ไม่เป็น ☐ เป็น

กรณีที่เป็นสมาชิกกลุ่ม เป็นสมาชิกกลุ่มใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

- ☐ กลุ่มอาชีพ โปรตระกูล .....
- ☐ กลุ่มออมทรัพย์ ☐ กลุ่มกองทุนหมู่บ้าน ☐ กลุ่มฌาปนกิจ
- ☐ กลุ่มสตรี ☐ กลุ่มผู้ใช้น้ำ ☐ กลุ่มจัดการป่าไม้/อนุรักษ์ป่าไม้/ไฟป่า ฯลฯ
- ☐ กลุ่มอื่น ๆ โปรดระบุชื่อกลุ่ม .....

11) ท่านมีตำแหน่งในชุมชนหรือไม่ ☐ ไม่มี ☐ มี

กรณีที่มีตำแหน่ง ท่านมีตำแหน่งใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

- ☐ กำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน ☐ หัวหน้ากลุ่มอาชีพ ☐ หัวหน้ากลุ่มผู้ใช้น้ำ
- ☐ หัวหน้ากลุ่มออมทรัพย์ ☐ หัวหน้ากลุ่มจัดการทรัพยากร ☐ อื่น ๆ ระบุ....

12) รายได้ของครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมา ประมาณปีละ ..... บาท

13) รายจ่ายของครัวเรือนในรอบปีที่ผ่านมา ประมาณปีละ ..... บาท

ส่วนที่ 2 การรับรู้และใช้บริการศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ

1) ท่านได้เข้ามาติดต่อหรือรับบริการจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ หรือไม่

- ☐ เคย ☐ ไม่เคย กรณีไม่เคยเข้าไปตอบส่วนที่ 4

กรณีที่เคย มีจำนวนครั้งในการติดต่อหรือรับบริการ

- ☐ จำนวน 1 ครั้ง ☐ จำนวน 2-5 ครั้ง ☐ จำนวน 6-10 ครั้ง ☐ มากกว่า 10 ครั้ง

2) ท่านได้รับบริการจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ในด้านใด (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

- ☐ เยี่ยมชม ศึกษาดูงาน ☐ เข้ารับการอบรม ☐ รับปัจจัยการผลิต
- ☐ ได้รับคำปรึกษาหรือแนะนำความรู้ ☐ ได้รับเอกสารความรู้ด้านต่าง ๆ
- ☐ เป็นเครือข่ายขยายผลของศูนย์ศึกษาฯ ☐ อื่น ๆ ระบุ.....

3) ท่านติดต่อ สื่อสาร กับศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ในรูปแบบใด (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

- ☐ เดินทางไปติดต่อด้วยตนเอง ☐ ติดต่อผ่านทางเจ้าหน้าที่ศูนย์ศึกษาฯ
- ☐ โทรศัพท์ติดต่อ ☐ ติดต่อทางสื่อออนไลน์ เช่น เว็บไซต์ ไลน์ หรือสื่อออนไลน์อื่นๆ
- ☐ อื่น ๆ ระบุ.....

4) ที่อยู่อาศัยของท่านอยู่ห่างจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ที่ท่านเข้ามาใช้บริการ เท่าใด

- ☐ ห่างจากศูนย์ศึกษาฯ น้อยกว่า 5 กม.
☐ ห่างจากศูนย์ศึกษาฯ มากกว่า 5 กม. แต่น้อยกว่า 10 กม.
☐ ห่างจากศูนย์ศึกษาฯ มากกว่า 10 กม. แต่น้อยกว่า 30 กม.
☐ ห่างจากศูนย์ศึกษาฯ มากกว่า 30 กม.

ส่วนที่ 3 ประโยชน์ที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ

3.1 การให้บริการและการอำนวยความสะดวก

- 1) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ มีการให้ความรู้หรือให้บริการด้วยความสะดวก รวดเร็ว มากน้อยเพียงใด
☐ น้อย ☐ ค่อนข้างน้อย ☐ ปานกลาง ☐ ค่อนข้างมาก ☐ มาก
- 2) สถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกของศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ มีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์ในการเข้าใช้บริการ มากน้อยเพียงใด
☐ น้อย ☐ ค่อนข้างน้อย ☐ ปานกลาง ☐ ค่อนข้างมาก ☐ มาก
- 3) เจ้าหน้าที่ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ มีการถ่ายทอดความรู้แนวพระราชดำริ อำนวยความสะดวก และให้บริการ ได้อย่างเหมาะสม มากน้อยเพียงใด
☐ น้อย ☐ ค่อนข้างน้อย ☐ ปานกลาง ☐ ค่อนข้างมาก ☐ มาก
- 4) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ เป็นสถานที่ที่มีการจัดแสดงกิจกรรมเกี่ยวกับองค์ความรู้แนวพระราชดำริและมีการให้บริการที่หลากหลาย ครบวงจร มากน้อยเพียงใด
☐ น้อย ☐ ค่อนข้างน้อย ☐ ปานกลาง ☐ ค่อนข้างมาก ☐ มาก

3.2 การได้รับความรู้และการนำไปใช้ประโยชน์

- 1) ท่านได้รับความรู้แนวพระราชดำรินในด้านต่าง ๆ จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ที่เป็นประโยชน์สอดคล้องกับความต้องการ มากน้อยเพียงใด
☐ น้อย ☐ ค่อนข้างน้อย ☐ ปานกลาง ☐ ค่อนข้างมาก ☐ มาก
- 2) ท่านคิดว่าศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ เป็นสถานที่แสดง สาธิต ตัวอย่างความสำเร็จตามแนวพระราชดำริได้เหมาะสมและครบถ้วน มากน้อยเพียงใด
☐ น้อย ☐ ค่อนข้างน้อย ☐ ปานกลาง ☐ ค่อนข้างมาก ☐ มาก
- 3) ท่านมีการนำความรู้ที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพ หรือในการดำรงชีวิต ได้มากน้อยเพียงใด
☐ น้อย ☐ ค่อนข้างน้อย ☐ ปานกลาง ☐ ค่อนข้างมาก ☐ มาก
- 4) ท่านสามารถนำความรู้ที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ไปถ่ายทอดหรือสอนให้กับผู้สนใจ ได้มากน้อยเพียงใด
☐ น้อย ☐ ค่อนข้างน้อย ☐ ปานกลาง ☐ ค่อนข้างมาก ☐ มาก

3.3 การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ

- 1) ความรู้ที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ สามารถนำไปใช้ประโยชน์และสร้างรายได้จากการประกอบอาชีพของท่านหรือครัวเรือนของท่านมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือไม่ มากน้อยเพียงใด
☐ ไม่เปลี่ยนแปลง ☐ เปลี่ยนแปลงค่อนข้างน้อย ☐ เปลี่ยนแปลงปานกลาง
☐ เปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก ☐ เปลี่ยนแปลงมาก

- 2) ความรู้ที่ได้รับจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ สามารถนำไปใช้ประโยชน์และทำให้รายจ่ายของท่านหรือครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลงลดลงหรือไม่ มากน้อยเพียงใด
- ☐ ไม่เปลี่ยนแปลง   ☐ ลดลงค่อนข้างน้อย   ☐ ลดลงปานกลาง
☐ ลดลงค่อนข้างมาก   ☐ ลดลงมาก
- 3) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ได้มีส่วนช่วยทำให้คนในชุมชนของท่านมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ ไปทางที่ดีขึ้นหรือไม่ มากน้อยเพียงใด
- ☐ ไม่เปลี่ยนแปลง   ☐ เปลี่ยนแปลงค่อนข้างน้อย   ☐ เปลี่ยนแปลงปานกลาง
☐ เปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก   ☐ เปลี่ยนแปลงมาก
- 4) ศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ได้มีส่วนช่วยทำให้สภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนของท่านมีการเปลี่ยนแปลงไปทางที่ดีขึ้นหรือไม่ มากน้อยเพียงใด
- ☐ ไม่เปลี่ยนแปลง   ☐ เปลี่ยนแปลงค่อนข้างน้อย   ☐ เปลี่ยนแปลงปานกลาง
☐ เปลี่ยนแปลงค่อนข้างมาก   ☐ เปลี่ยนแปลงมาก

3.4 ความพึงพอใจเกี่ยวกับการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ

- 1) ความพึงพอใจจากการได้เข้ามาใช้บริการหรือได้รับการสนับสนุนจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ มีมากน้อยเพียงใด
- ☐ น้อย   ☐ ค่อนข้างน้อย   ☐ ปานกลาง   ☐ ค่อนข้างมาก   ☐ มาก
- 2) ความพึงพอใจจากการได้เข้ามาเรียนรู้แนวพระราชดำรินในด้านต่าง ๆ จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ มีมากน้อยเพียงใด
- ☐ น้อย
☐ ค่อนข้างน้อย
☐ ปานกลาง
☐ ค่อนข้างมาก
☐ มาก
- 3) ความพึงพอใจต่อการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ในการมีส่วนช่วยพัฒนาชุมชนของท่าน มีมากน้อยเพียงใด
- ☐ น้อย
☐ ค่อนข้างน้อย
☐ ปานกลาง
☐ ค่อนข้างมาก
☐ มาก
- 4) ความพึงพอใจต่อการดำเนินงานของศูนย์ศึกษาการพัฒนาฯ ในการเป็นสถานที่เรียนรู้เกี่ยวกับแนวพระราชดำรินในการพัฒนาในด้านต่าง ๆ มากน้อยเพียงใด
- ☐ น้อย
☐ ค่อนข้างน้อย
☐ ปานกลาง
☐ ค่อนข้างมาก
☐ มาก

ส่วนที่ 4 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

ขอขอบคุณในการตอบแบบสอบถาม

คณะผู้จัดทำ

ที่ปรึกษา

1. นายปวัตร์ นวะมะรัตน

เลขาธิการ กปร.
2. นายหทัย วสุนันต์

รองเลขาธิการ กปร.

ผู้ที่เกี่ยวข้องที่ให้การสนับสนุนและประสานการดำเนินงานในพื้นที่

1. ผู้อำนวยการศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพานอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
2. เจ้าหน้าที่กรมชลประทาน และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
3. เจ้าหน้าที่กองประสานงานโครงการพื้นที่ 2

ผู้ร่วมดำเนินการรวบรวม ศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูล

1. นางศิริลักษณ์ ทัสนารมย์

ผู้อำนวยการกองติดตามประเมินผล
2. นายวัชร หัสภาค

ผู้อำนวยการกองประสานงานโครงการพื้นที่ 1
3. นางสาวกาญจนา กำเนิดพันธ์

ผู้อำนวยการกลุ่มประสานงานพื้นที่ 11
4. นางสาวจุไรรัตน์ อินทร์โต

ผู้อำนวยการกลุ่มติดตาม
5. นางสาวณัฐดา ศุภสินธุ์

ผู้อำนวยการกลุ่มประเมินผล
6. นายวาณิช พงศ์พิงศ์

นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ
7. นางณัฐกิตติ์ วินิชสำเภาทิพย์

นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ
8. นางสาวแสงเพ็ญ คุณภักทรสกุล

นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการ
9. นางสาวทัศนพร กาญจนเรชา

นักวิเคราะห์นโยบายและแผนปฏิบัติการ
10. นายปราชญ์ เศรษฐพานิช

เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน
11. นางสาวประทีป ศรีคำ

เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน
12. นายวีรพงษ์ กำแพงทอง

เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน
13. นางสาวโสภา ไทยส่วย

เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน
14. นางสาวญาณิศา ณ มหาไชย

เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน
15. นางสาวเบญจพร บุญคำภา

เจ้าหน้าที่วิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงาน
โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)

อาคารสำนักงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
เลขที่ ๒๐๑๒ ซอยอรุณอมรินทร์ ๓๖ ถนนอรุณอมรินทร์
แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร

www.rdpb.go.th

[RDPBProject](https://www.facebook.com/RDPBProject)

สำนักงาน กปร.

Rdpb.eva@gmail.com

๐๒-๔๔๗๘๕๐๐ ต่อ ๒๒๙

๐๒-๔๔๗๘๕๖๒

